

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 3

P6361

[5808]-101

First Year.B.A.

COMPULSORY ENGLISH - I

(2019 CBCSPattern) (Semester - I) (11011)

Time : 2.½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any one from (A) and one from (B) of the following in about 150 words each: **[14]**

- a)
  - i) What are the various steps that the narrator took to get rid of the road engine?
  - ii) Illustrate the aptness of the title of the story 'Engine Trouble'.
- b)
  - i) 'On saying 'Please' is a thought-provoking essay. Discuss.
  - ii) How does the essay 'On Saying 'Please' remind us the fact that bad manners are as infections as good manners?

Q2) Attempt any one from (A) and one from (B) of the following in about 150 words each: **[14]**

- a)
  - i) How does O. Henry illustrate the strength and endurance of true love?
  - ii) Attempt a character sketch of Della.
- b)
  - i) Discuss 'A Red, Red Rose' as a personal love lyric.
  - ii) How does the speaker promise his beloved to be with her until death in the poem 'A Red, Red Rose'?

P.T.O.

Q3) Attempt any one from (A) and one from (B) of the following in about 150 words each: **[14]**

- a) i) Comment on Tagore's views on the existence of God among common people.
ii) How does Tagore criticise blind worship in the poem 'Leave this chanting and singing'?
- b) i) What does the cutting down of the banyan tree signify? Discuss.
ii) How does Dilip Chitre describe brutality against environment in his poem?

Q4) Attempt the following: **[3]**

- a) Fill in the blanks with appropriate articles (any three).
i) He wrote with _____pencil.
ii) Can I have_____egg, please?
iii) _____Sally I know lives in Bhubaneshwar.
iv) Ranjit took a degree in law from _____university of Hyderabad.
v) We flew over_____Pacific ocean.
- b) Fill in the blanks with appropriate prepositions given in the brackets: (any three). **[3]**
i) Prema kept the pen _____the table. (about/on)
ii) Vijay went_____Kochi to Kottayam. (from/away).
iii) Johny cut the lemon_____a knife. (with/of).
iv) She was looking _____the new book (on/for).
v) Sudhakar sits_____Aniket and Vedant (between/among).
- c) Identify the underlined verbs whether regular or irregular in the following sentences: (any three). **[3]**
i) Have you Finished writing the letter?
ii) Rohit Played well.
iii) I Forgot my doctor's mobile number.
iv) The lake Froze last winter.
v) My uncle Smiled gently.

- d) Identity the underlined verbs in the following sentences whether they are primary or modal auxiliaries : (any three). [3]
- i) Have you completed your home work?
  - ii) He should have been in class now.
  - iii) May I go now?
  - iv) He is watching television.
  - v) She has sold her car.
- e) Rewrite the following sentences using appropriate punctuation marks: (any one). [2]
- i) where can i get a string file
  - ii) hello mr rajesh glad to see you

- Q5) a) Attempt the following: (any two). [10]**
- i) Manisha wants to go to the market. She asks the traffic police the way to go to the market. Write a formal dialogue on this situation.
  - ii) Amir has made a mistake in drafting a letter. He apologizes to his boss. Write a formal dialogue on this situation.
  - iii) Chandra requests her neighbour, Madhu to teach her to bake a cake. Write an informal dialogue on this situation.
- b) Write short responses to the following situations ; (any four). [4]
- i) You happen to meet a film star. Greet him/her.
  - ii) You wish to visit a new temple in your town Ask for direction.
  - iii) You want to use your friend's mobile for an hour. Make a request.
  - iv) Introduce yourself at the beginning of your presentation.
  - v) You want to introduce Gita to your classmates Introduce her.
  - vi) You were absent for the mid-semester examination. Apologize to your teacher.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4570

[Total No. of Pages : 2

[5808]-102

F.Y. B.A. (Semester - I)

(MARATHI) मराठी

मराठी साहित्य : कथा आणि भाषिक कौशल्य विकास
(2019 Pattern) (CC-1A) (11021A)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर 150 शब्दांत लिहा. [10]

- अ) कथा म्हणजे काय ते सांगून कथेचे स्वरूप स्पष्ट करा.
ब) कथा या साहित्य प्रकाराची संकल्पना व वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांचे उत्तर 150 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) जेव्हा मी जात चोरली होती या कथेतील नायकाचे दुःख तुमच्या शब्दात लिहा.
ब) वापसी कथेचा आशय थोडक्यात स्पष्ट करा.
क) बाजा या कथेतून आदिवासींचे दुःख कसे दिसून येते ते स्पष्ट करा.
ड) एक विनोदी कथा म्हणून शुभमंगल सावधान या कथेचे आशयविशेष स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) पाऊस आला मोठा या कथेच्या आधारे स्त्रियांचे दुःख उलगडून दाखवा.
ब) दगड दवाखाना या कथेतून मांडल्या गेलेल्या समस्येचे चित्रण तुमच्या शब्दांत करा.

P.T.O.

प्रश्न 4) कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 150 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) भाषिक कौशल्ये कोणकोणती असतात त्यांचा परामर्श घ्या.
- ब) सारांश लेखन म्हणजे काय ते सांगून त्याचे टप्पे थोडक्यात विशद करा.
- क) पत्रव्यवहाराचे प्रकार स्पष्ट करा.
- ड) इतिवृत्त म्हणजे काय ते सांगून त्याचे लेखनस्वरूप स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P4037

[Total No. of Pages : 2

[5808]-103

F.Y. B.A. (Semester - I)

MARATHI (मराठी)

पर्यायी अभ्यासक्रम

व्यावहारिक व उपयोजित मराठी भाग – I

(11021B) (2019 Pattern) (CC-1A)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. [20]

- अ) जीवनव्यवहारातील भाषेचे स्थान स्पष्ट करा.
ब) भाषा अविष्काराचे प्रकार कोणते ते स्पष्ट करा.
क) आकलनासह 'श्रवण' या भाषिक कौशल्या विषयी आपले मत नोंदवा.
ड) वाचन कौशल्य विकसित होण्यासाठी कोणत्या गोष्टीची आवश्यकता आहे.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांचे उत्तरे लिहा. [20]

- अ) अर्जलेखनाचे स्वरूप स्पष्ट करून विविध प्रकारांचा परामर्श घ्या.
ब) तुमच्या गावातील पाणी प्रश्न सोडविण्यासाठी सरपंचाना तक्रार अर्ज करा.
क) निबंधाचे स्वरूप सांगून, निबंधाचे प्रकार विषद करा.
ड) 'बेरोजगारी एक समस्या' या विषयावर निबंध लेखन करा.

P.T.O.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[30]

अ) खालील उताऱ्याचे एक तृतीयांश सारांश लेखन करा.

आजकाल इंग्रजी द्वारे विज्ञान देण्यासाठी शिक्षणावर काय जोर देण्यात येत आहे. ते कधीही बरोबर नाही. विज्ञान एक व्यवहारिक विषय आहे. म्हणूनच त्याचे ज्ञान सराव आणि सरावच आहे. विज्ञान शिक्षणाचे एक माध्यम म्हणून हिंदी स्वीकारण्यात कोणताही त्रास नाही. विज्ञान योग्य अर्थाने अनिवार्य करणे आवश्यक आहे. कारण ते प्रत्येक व्यक्तीच्या आयुष्यात वापरले जाते. या हेतूने हिंदीतील विज्ञानाची चांगली पुस्तके तयार केली पाहिजेत. जर इंग्रजीमध्ये लिहून ठेवलेली पुस्तके विज्ञान शिक्षणासाठी अनिवार्य मानली गेली. असतील तर अशा बाबतीत बहुतेक विद्यार्थ्यांना या विषयाबद्दल पूर्ण ज्ञान मिळू शकणार नाही. ते केवळ विषय फिरविण्यास सक्षम असतील, परंतु त्यांचा पूर्ण अर्थ त्यांच्याशी होणार नाही. आणि त्यांचा दृष्टीकोन वैज्ञानिक होणार नाही.

ब) सार लेखन म्हणजे काय? ते सांगून सारलेखनाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

क) खाली दिलेल्या इंग्रजी उताऱ्याचे मराठीत भाषांतर करा.

You are what you think you are. You feel what you want to feel. Do you frequently hear yourself. Saying or thinking 'I can't'? If you say or think in this manner, you will soon believe it. It will become a self fulfilling prophecy and you will feel more powerless and out of control. Adopt turnaround mentality. Believe in yourself and realise that you are a capable person. Give yourself positive, encouraging statements. If your goal requires a response or approval from others, you can sometimes feel helpless and out of control. Work at feeling good about yourself and become more self-reliant. Seek help when you need it. There is immense power in positive thinking. Research proves people who have a sunny, optimistic outlook live longer and recover faster than those who are constantly worrying.

ड) भाषांतराचे प्रकार स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P6362

[Total No. of Pages : 3

[5808]-104

First Year B.A.

FRENCH GENERAL : ADVANCED COURSE

(2019 Pattern) (Semester - I) (11031)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Q.1] A) Lisez le texte suivant et répondez aux questions : (15)

Le PACS :

Depuis novembre 1999, le « Pacte Civil de Solidarité »(PACS), permet à deux personnes habitant ensemble de s'unir devant la loi. Ces personnes peuvent être du même sexe ou un couple hétérosexuel qui préfère cette nouvelle union au mariage traditionnel. Le PACS est plus facile à casser qu'un mariage et chacun garde son nom. Il offre, entre autres, l'avantage de pouvoir faire une déclaration d'impôts commune, et donc de payer moins d'impôts. Depuis les années 1970, le nombre de mariage en France a continuellement diminué. On se marie moins et surtout beaucoup plus tard : en moyenne à 28,3 ans pour une femme et 30,4 ans pour un homme, et souvent quand déjà un enfant : la moitié des naissances se produisent hors mariage. Si on ne se marie pas et qu'on vit simplement en couple, c'est « une union libre ».

Questions :

1. Dites vrai ou faux: (3)
  - a. Le PACS est permis à un couple du même sexe.
  - b. on doit changer le nom après être pacsé.
  - c. Sans le PACS et le mariage, vivre ensemble n'est pas possible.
2. En quelle année a – t – on introduit le PACS ? (1)
3. Qu'est – ce que le PACS ? (1)
4. Donnez le synonyme de « demi » du texte. (1)
5. Quels sont les avantages du PACS ? (2)
6. Quelle est la tendance du mariage en France ? (2)

B] Lisez le texte suivant et répondez aux questions : [5]

Le déjeuner : Ce repas a perdu son caractère familial, les parents déjeunent sur le lieu de travail, les enfants restent au restaurant scolaire (sauf dans les pays où les élèves ne vont en classe que le matin; en Allemagne et en plusieurs pays nordiques par exemple le déjeuner est le repas principal de la journée). C'est donc souvent un repas rapide et léger composé de sandwichs divers, de paninis chauds à l'italienne, de salades composées froides, de quiches ou tartelettes (tartlet) salées que la plupart des européens a adopté.

Questions :

1. Quel changement a eu lieu a cas du déjeuner ? (2)
2. Dans quels pays est – ce que les étudiants déjeune chez eux ? (1)
3. Comment est le repas du midi ? (2)

P.T.O.

Q.2] Répondez à trois des questions suivantes en 50 – 60 mots:[15]

1. Quel message, le poète de « Sous le pont Mirabeau coule la Seine », veut – il faire passer ?
2. Décrivez le récit dans le poème « Le ciel au dessus du toit » par Jacques Prévert.
3. Quelle est l'histoire principale du roman « Le Petit Prince » par Antoine Saint Exupéry ?

Q.3] A) Complétez avec le mot convenable : (4)

1. La fête qui commémore la résurrection du Christ, _____.
2. Le pain célèbre de la France : _____.
3. Le plat fameux de la région de Lorraine : _____.
4. On fête _____ au 25 décembre.

B) Formez le nom des verbes suivants : (3)

1. Se marier
2. Célébrer
3. Séparer

C) Trouvez les adjectifs : (3)

1. La cérémonie :
2. La famille
3. La religion :

D] Écrivez un dialogue sur UN des sujets suivants : [10]

Vous rencontrez un artiste dans un musée pendant son exposée. Écrivez le dialogue entre cet artiste et vous.

OU

Vous avez pris le rendez –vous d'un avocat. Vous avez un empêchement, alors vous proposez de reporter votre rendez-vous. Écrivez le dialogue entre sa secrétaire et vous.

Q.4] La Grammaire:

[20]

A. Mettez les verbes entre parenthèses aux temps qui conviennent : (4)

1. Quand Sumit _____ (arriver) à la gare, le train _____ (partir) il y a deux minutes.
2. Sahil _____ (passer) ses vacances à Londres, puis il _____ (aller) au Canada.

B. Remplacez les mots soulignés par les pronoms corrects : (3)

1. J'ai montré mes papiers aux gendarmes.
2. Preeti a ajouté du sel.
3. Sarah va au cinéma avec ses copains.

C. Réécrivez les phrases suivantes en utilisant les pronoms relatifs simples : (3)

1. C'est un fruit. On récolte ce fruit à la fin de l'été en Europe.
2. J'apprécie Gérard Depardieu. Je suis folle de cet acteur.
3. Elle voulait aller au parc. Elle a rencontré son mari dans ce parc.

D. Mettez les verbes suivants au conditionnel présent ou au conditionnel passé : (3)

1. Que _____ (vouloir) - vous prendre comme le dessert, Madame ?
2. Si le directeur m'avait donné le congé, je _____ (aller) à Mumbai.
3. S'il pleuvait, on _____ (ne pas jouer) au football.

E. Complétez les phrases suivantes par les adverbes de négation : (2)

1. Est – ce que vous fumez avant ?

- Non, je ___ fume _____ .

2. Michelle l'appelait souvent, mais maintenant elle ___ l'appelle _____.

F. Mettez les adjectifs suivants à la forme correcte : (3)

(rouge, nouveau, gratuit)

1. Voici mon _____ ami.

2. Jean porte la _____ cravate _____ .

3. En France, il y a des journaux _____.

G. Trouvez les adverbes : (2)

1. Traditionnel

2. Bon

x x x

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P6363

[Total No. of Pages : 3

[5808]-105

First Year B.A.

FRENCH ENGLISH - I : BASIC COURSE (Beginners)

(2019 Pattern) (Semester - I) (11481)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Q.1] A) Lisez le texte suivant et répondez aux questions ci-dessous : (10)

La France

La France est un pays d'Europe avec 65 millions d'habitants. Il y a 22 régions dans la métropole. La France s'appelle aussi comme l'Hexagone parce qu'elle a six côtés. Il y a des départements et des territoires et des territoires d'outre-mer. Ils s'appellent DOM-TOM. Les DOM sont la Guadeloupe, la Guyane, la Martinique et la Réunion. Les TOM ont un statut particulier, plus indépendant.

Le nom « la France » est dérivé du latin « Francia » cela veut dire – le pays de Francs. Le français est la langue officielle en France. Paris est la capitale de la France. Lyon, Bordeaux, Marseille, Lille sont les villes principales.

Elle est célèbre pour la gastronomie, le vin, le fromage, l'art, les inventions et les recherches scientifiques ainsi que les réformes sociales. La révolution française fait un grand effet dans le monde. C'est la première destination touristique de l'Europe avec des musées et des monuments historiques comme le Louvre, Le palais de Versailles, la Tour Eiffel etc. Il y a 80 millions de visiteurs par an.

Questions :

1. Dites vrai ou faux : (3)

- a. La France est un pays européen.
- b. La France est située seulement dans un continent.
- c. Lille est une grande ville.

2. Combien de régions y a – t – il en France métropolitaine ? (1)

3. Pourquoi est – ce que la France est connue comme l'Hexagone ? (1)

4. Combien de départements français d'outre-mer y a – t – il? (1)

5. Pourquoi la France est – elle si connue dans le monde ? (2)

6. Nommez deux destinations touristiques en France. (2)

P.T.O.

B) Lisez le texte suivant et répondez aux questions ci-dessous : (05)

Soyez les bénévoles pour l'accueil des nouveaux étudiants !

Le formulaire

Le nom: Borel

Le prénom: Fabien

L'âge : 21 ans.

La nationalité : suisse

Les études : les mathématiques

La chimie

Les heures libres : le matin : mardi, l'après-midi : jeudi

Merci pour votre participation !

Questions : (5)

1. Quel est le prénom d'étudiant ?
2. Quel âge a-t-il ?
3. Quelle est sa nationalité ?
4. Qu'est-ce qu'il étudie ?
5. Quand est-il libre ?

Q.2] A) Rédigez une composition en français en 50-60 mots sur le sujet suivant : (8)

Mon frère / ma sœur

OU

La bibliothèque

B) Préparez une affiche pour un programme d'échange entre France et Inde pour les étudiants de français. Imaginez les autres détails: (7)

Q.3] A) Écrivez en lettres : (4)

1. 83
2. 4^e
3. 60
4. 15

B) Quelle heure est-il ? (4)

1. 8h30
2. 16h15
3. 00h
4. 4h50

C) Mettez les mots au pluriel : (4)

1. Semaine
2. Festival
3. Bus
4. Jeu

D) Complétez les phrases avec les prépositions : (4)

1. Nous avons rendez-vous _____ le Président.
2. Il y a des arbres _____ école.
3. Il n'y a pas de chiens _____ la maison.
4. Le professeur est _____ le tableau noir.

E) Reliez les colonnes :

(4)

	A		B
1	Le pied	I	Le football
2	L'oreille	II	La télé
3	Le nez	III	La musique
4	Les yeux	IV	Le parfum

Q.4] A) Mettez les verbes entre parenthèses à la forme correcte : (4)

1. Jeanne _____ (être) étudiante à l'école de Marcel Pagnol.
2. Je _____ (aimer) le tabla.
3. Vous _____ (jouer) à la boxe.
4. Paul et moi _____ (avoir) le cours de la psychologie.

B) Imaginez les questions pour les réponses ci-dessous : (4)

1. Oui, il a des vacances.
2. Antoine voyage à Paris.
3. Si, il y a des magazines français.
4. Je cherche les clés.

C) Transformez les phrases au mode impératif : (3)

1. Tu étudies beaucoup.
2. Nous jouons dehors.
3. Vous n'avez pas peur.

D) Mettez les articles convenables : [3]

1. _____ Japon est _____ pays asiatique. (2)
2. Elle joue _____ football. (1)

E) Mettez les adjectifs convenables : (3)

1. Rahul aime goûter les plats différents. Il est _____.
2. Sarah aime jouer aux sports. Elle est _____.
3. Mes grand- mères ont 80 ans. Elles sont _____.

F) Mettez les phrases suivantes aux phrases négatives : (3)

1. C'est une bibliothèque.
2. Elle parle français.
3. J'ai des livres.

x   x   x

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P4038

[Total No. of Pages : 4

[5808]-106

F.Y.B.A.

GERMAN

GGAI : German General 1 : Advanced Course

(2019 Pattern) (Semester - I) (11041)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *30 marks internal assessment.*

Frage I. Beantworten Sie die folgenden Fragen! (Nur 5)

[10]

1. Nennen Sie vier wichtige Persönlichkeiten in Deutschland!
2. Wie finden einige Leute die Ostdeutschen?
3. Was isst man in Deutschland zum Frühstück?
4. Nennen Sie zwei Städte in Deutschland!
5. Beschreiben Sie die Stadt Berlin!
6. Nennen Sie 4 Feste in Deutschland!
7. Nennen Sie 4 Nachbarländer Deutschlands!

Frage II. Übersetzen Sie!

[10]

A) Übersetzen Sie ins Englische!

(06)

Ich putze nie meine Schuhe und wasche nie mein Auto. Ich esse nur Hamburger und Pizza und trage nie eine Krawatte. Ich vergesse alle Geburtstage, spreche sehr laut und zerbreche immer meine Brillen. Ich sehe gern Horrorfilme, bemale gern Toilettenwände und betrete nie ein Museum. Aber ich rauche nicht, trinke nicht und kann Gitarre spielen. Und ich kann sehr lieb sein.

B) Übersetzen Sie ins Deutsche! (Nur 4)

(04)

1. She comes from Spain but her citizenship is German.
2. I cannot swim in the river.
3. Peter is searching for a room in the capital city.
4. My balcony is big but my house is small.
5. I don't have a house, but I have a tent.
6. Mister Braun, when do you have free time?

Frage III. Lesen Sie den folgenden Text und kreuzen Sie richtig (R) oder falsch (F) an!

[5]

Die Norddeutsche Tiefebene ist flach. Es gibt schöne Dünenstrände, viele Seen, Hede- und Moorlandschaften. In Nord- und Ostsee liegen viele Inseln; die größte ist Rügen. Im Zentrum Deutschlands gibt es Mittelberge mit vielen Wäldern. In den fruchtbaren Flusstälern gibt es romantische mittelalterliche Burgen. Im Süden liegen das Alpenvorland mit vielen großen Seen und die Alpen. Der höchste deutsche Berg ist mit 2962 m die Zugspitze.

P.T.O.

1. Im Zentrum Deutschlands ist der größte Berg Deutschlands.	R	F
2. Die Region im Norden in Deutschland ist flach.	R	F
3. Man hat die Burgen in Deutschland im 20. Jahrhundert gebaut.	R	F
4. Im Norden Deutschlands sind viele Inseln.	R	F
5. Die Gebirge im Süden heißen die Alpen.	R	F

Frage IV. Grammatik!

[25]

A) Bilden Sie das Partizip Perfekt! (Nur 4)

(04)

1. Mona ist in Paris.
2. Habt ihr Salz in der Suppe?
3. Dorota fährt mit dem Zug zur Arbeit.
4. Er repariert das Fahrrad.
5. Wir sehen gern fern.
6. Susi steht pünktlich um 6 Uhr auf.

B) Schreiben Sie die Sätze im Präteritum! (Nur 4)

(04)

1. Frau Schmidt, wo ist Ihr Hund?
2. Die Prüfung fängt um 10 Uhr an.
3. Die Wohnung kostet 30,000 Euro.
4. Mein Nachbar isst viel Schokolade.
5. Hasan kommt aus Dresden.
6. Er wartet auf seinen Bus.

C) Bilden Sie Nebensätze! (Nur 3)

(03)

(obwohl, wenn, weil, damit, als)

1. Rita ist traurig. Ihr Fahrrad ist kaputt.
2. Max geht zur Schule. Er hat Fieber.
3. Die Kinder essen. Die Kinder dürfen nicht sprechen.
4. Die Lehrerin unterrichtet gut. Die Studenten können sehr gut verstehen
5. Ich war in der Schule. Ich war nie krank.

D) Schreiben Sie das richtige Modalverb! (Nur 4)

(04)

1. Das Taxi ist schon da. Wir _____ gehen?
2. Ich finde meine Brille nicht. Ohne sie _____ ich nicht in die Stadt gehen.
3. Wir haben heute eine Party. Wir _____ viel tanzen.

4. Mona hat bald Prüfung. Sie _____ fleißig lernen.
5. Guten Morgen, Herr Hirsch! Wie _____ ich Ihnen helfen?
6. Im Museum _____ man nicht fotografieren.

E) Ergänzen Sie die richtige Präposition! (Nur 4)

(04)

1. Vanessa läuft _____ den Park.
2. Er braucht Milch _____ seine Katze.
3. Sie mag Kaffee _____ Zucker.
4. _____ 2 Jahren habe ich eine neue Telefonnummer.
5. Janek wohnt nicht mehr _____ seiner Mutter.
6. Ich fahre _____ Bahnhof.

F) Konjugieren Sie das richtige Verb! (Nur 3)

(03)

(sein, fliegen, aufräumen, zerbrechen, feiern. üben)

1. Im Urlaub _____ ich nach Rom.
2. Peter und Maxi, wann _____ ihr euer Zimmer _____?
3. Mein Onkel gibt bald ein Konzert. Jeden Tag _____ er seine Musik!
4. Mein Hund _____ das neue Geschirr. Meine Eltern sind nicht glücklich.
5. Wann _____ ihr dieses Mal das Oktoberfest?

G) Bilden Sie Fragen! (Nur 3)

(03)

1. Die Kinder schälen die Kartoffeln.
2. Um 6 gehen wir Tennis spielen.
3. Ich finde das Bild sehr schön.
4. Peter braucht einen Tisch.
5. Mein Vater kommt aus Italien.

Frage V. Wortschatz!

[10]

A) Schreiben Sie die Gegenteile! (nur 3)

(03)

1. alt X _____
2. aufwachen X _____
3. teuer X _____
4. aufmachen X _____
5. leise X _____

B) Was passt? (Nur 3)

(03)

1. Meine Tochter spielt gerne im (Park / Tasse).
2. Einmal im Jahr muss ich nicht arbeiten. Da mache ich (Urlaub / Fest).

3. Sie spielt (Klavier/ Hobby).
4. Johann hat zwei (Katze / Hunde).
5. Eine (Stunde / Jahr) hat 60 Minuten.

C] Was passt nicht? (nur 4)

(04)

1. Der Zug – das Taxi – das Fahrrad – das Telefon
2. Der Geburtstag – der Feiertag – das Fest – der Abend
3. Das Bett – der Tisch – der Stuhl – das Fahrrad
4. Das Geld – der Urlaub – das Hotel – das Büro
5. rot – blau – laut – schwarz
6. Der Fuß – der Kopf– der Ball – die Hand

Frage VI. Schreiben Sie über EINES der folgenden Themen! (5-7 Sätze)

[10]

1. Mein Beruf
2. Meine Lieblingsstadt
3. Meine Familie

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P4039

[Total No. of Pages : 4

[5808]-107

F.Y. B.A.

GERMAN

**GGB 1 - German General 1 : Basic Course
(CBCS) (2019 Pattern) (Semester - I) (11042)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *30 marks internal assessment.*

Frage I. Beantworten Sie die folgenden Fragen! (Nur 5)

[10]

1. Was ist Ihr Vater von Beruf?
2. Was machen Sie im Deutschunterricht?
3. Was machen Sie am Wochenende?
4. Nennen Sie zwei Städte von Deutschland!
5. Was sind Ihre Freizeitaktivitäten?
6. Wie ist Ihre Muttersprache?
7. Was essen Sie zum Frühstück?

Frage II. Übersetzen Sie!

[10]

A) Übersetzen Sie ins Englische!

(06)

Tante Maggie

Peters Tante Maggie wohnt nicht in London. Sie lebt in Deutschland! Sie ist Friseurin in München. Ihre Wohnung ist über dem Friseursalon. Jeden Tag steht sie um sieben Uhr auf. Dann frühstückt sie mit ihrer Tochter Susan Eier und Orangensaft. Um acht Uhr geht sie nach unten und öffnet den Laden. Ihre Tochter nimmt den Bus zur Schule. Sie essen zusammen zu Mittag um zwei Uhr am Nachmittag. Um sechs Uhr am Abend beendet Tante Maggie ihre Arbeit. Sie schaut immer die Nachrichten im Fernsehen, bevor sie ins Bett geht.

B) Übersetzen Sie ins Deutsche! (Nur 4)

(04)

1. Paula likes to cook in her free time.
2. Unfortunately I cannot come tomorrow.
3. Mr. Mars, do you have time tomorrow?
4. There are 4 members in my family.
5. Smoking is prohibited in the Library.
6. The ball is under the table.

P.T.O.

Frage III. Lesen Sie den folgenden Text und schreiben Sie richtig oder falsch! [05]

Ca. 20 Millionen in der Welt lernen Deutsch. Sie lernen in Sprachinstituten, Universitäten, Goethe-Instituten und Volkshochschulen. Sie lernen im Kurs oder zu Hause, mit Partnern oder auch allein. Sie lernen mit Büchern, CDs oder mit dem Internet. Wir stellen einige Personen vor.

Akira Nishikawa studiert Jura an der Nanzan Universität in Nagoya. Das liegt zwischen Tokoya und Osaka. Er lernt seit zwei Jahren Deutsch an der Universität, weil er Deutsch für sein Studium braucht. Technische Erfindungen aus Deutschland haben ihn immer fasziniert, zum Beispiel das Auto, der Computer und die MP3-Technologie aus Deutschland. Akira meint, man muss die Kunden, ihre Sprache und Kultur kennen, weil man dann ihre Wünsche besser versteht. Nächstes Jahr will er im Sommer eine Europareise machen.

Rebecca Akindutire, Nigeria.

Rebecca spricht Englisch und Französisch und natürlich Yoruba, das ist ihre Muttersprache. In der Schule hat sie zuerst Englisch gelernt. Mit 18 hat sie mit Deutsch begonnen. Englisch war für sie eine grosse Hilfe, weil viele Wörter ähnlich sind. Sie sagt: „das hilft, wenn man Texte liest. Viele sagen, Deutsch ist schwerer als Englisch. Das stimmt, aber nur am Anfang.“ Im Moment studiert sie in Deutschland. Später will sie in der Politik arbeiten.

1. Ca. 20 Millionen in der Welt lernen Deutsch nur an Universitäten	R / F
2. Akira braucht Deutsch für sein Studium.	R / F
3. Akira studiert Jura nicht in Deutschland.	R / F
4. Die Sprache ‚Englisch‘ war für Rebecca ein Problem.	R / F
5. Zur Zeit studiert Rebecca in Deutschland.	R / F

Frage IV. Grammatik! [25]

A) Ergänzen Sie die Personalpronomen! (Nur 4) (04)

1. Max und Milly, seid _____ Geschwister?
2. Die Lampe ist zu teuer. Wir möchten _____ nicht kaufen.
3. Das ist mein Mann. _____ kocht sehr gut.
4. Mein Onkel besucht _____ am Wochenende, dann gehen wir ins Cafe.
5. Karla und ich, _____ kennen uns seit 3 Jahren.
6. Samara und Ali sind 12 Jahre alt. _____ können super Tennis spielen.

B) Ergänzen Sie die Possessivpronomen! (Nur 4) (04)

1. Mutter, wo ist _____ Handy?
2. Ist das _____ neue Wohnung, Tara?

3. Wir lernen Deutsch. Das ist _____ Klassenzimmer.
4. Paula, ist das _____ Freund?
5. Das sind _____ Bücher. Ich habe sie gestern gekauft.
6. Laura und Sara, wie ist _____ Nachname?

C) Ergänzen Sie richtige bestimmte oder unbestimmte Artikeln! (Nur 3) (03)

1. Wie viel _____ Kiwis?
2. Ich will _____ neues Handy kaufen.
3. _____ Fluss heißt ‚Oder‘.
4. Berlin ist _____ Hauptstadt von Deutschland.
5. Wo ist hier _____ Hotel, bitte?

D) Schreiben Sie das richtige Modalverb! (Nur 4) (04)

1. Hier _____ man nicht rauchen?
2. Paco hat Halsschmerzen, er _____ Tee trinken.
3. Merium ist noch 17 Jahr alt, sie _____ kein Auto fahren.
4. Hans _____ super Kuchen backen.
5. John und Fabian, _____ ihr mit uns ins Kino?
6. Ich komme nicht zum Schwimmen, ich _____ heute länger arbeiten.

E) Ergänzen Sie die richtige Präposition! (Nur 4) (04)

1. Dieser Zug fährt _____ Berlin.
2. Das Auto fährt gerade _____ den Tunnel.
3. Die Wohnung ist _____ seiner Mutter.
4. _____ die Ecke ist die Bushaltestelle.
5. _____ 10 Jahren sind wir verheiratet.
6. Ich gehe _____ meinem Hund zum Tierarzt

F) Konjugieren Sie das richtige Verb! (Nur 3) (03)

(anfangen, anmachen, besuchen, einladen, aufräumen, anrufen)

1. _____ du bitte den Fernseher _____?
2. Wann _____ der Film _____?
3. Pablo _____ seine Oma im Mai.
4. Wir _____ den Notarzt _____. Es ist hier ein Unfall passiert.
5. Am 5. Mai habe ich Geburtstag. Ich _____ alle meine Freunde _____.

G] Bilden Sie Fragen! (Nur 3) (03)

1. Die Stunde beginnt um 8 Uhr.
2. Wir haben zwei Autos.
3. Der Hund sitzt auf dem Bett.
4. Sie braucht einen Regenschirm.
5. Meine Freundin kommt aus Indien.

Frage V. Wortschatz! [10]

A] Schreiben Sie die Gegenteile! (nur 3) (03)

1. teuer X _____
2. kalt X _____
3. anmachen X _____
4. laut X _____
5. lang X _____

B] Was passt? (Nur 3) (03)

1. Auf Campingplatz braucht man (ein Zelt eine Zeit).
2. Ich (esse/ trinke) gern eine Suppe am Abend.
3. Ich habe (einen Termin/ eine Verabredung) beim Arzt.
4. Klaus hat zwei (Geschwister/ Schwester). Lena und Max.
5. Mia wohnt in Hamburg. Das ist eine (Staat/ Stadt) in Deutschland.

C] Was passt nicht? (nur 4) (04)

1. gut – schlecht – schön - gern
2. die Tomate – der Zucker – der Spinat - die Zwiebel
3. das Regal - der Schrank - das Sofa - das Radio
4. der Zug – der Bus – die Straße – das Taxi
5. rot – gelb – kalt – schwarz
6. die Kirche – die Schule – die Post – das Taxi

Frage VI. Schreiben Sie über EINES der folgenden Themen! (5-7 Sätze) [10]

1. Mein Beruf	3. Mein letzter Urlaub
2. Meine Familie	4. Mein Hobby

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

P6364

[5808]-108

First Year B.A.

GUJARATI GENERAL-I

(2019 Pattern) (Semester-I) (11061)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

પ્રશ્ન:- ૧ નીચેના માંથી કોઈ પણ એક વિષય પર નિબંધ લખો. (૧૦)

- ૧ શિક્ષણ અને સમાજ
- ૨ પ્રદુષણ એક સાર્વત્રિક સમસ્યા
- ૩ મારા જીવન ના ઘડવૈયા
- ૪ પરિશ્રમ એજ પારસમણિ

પ્રશ્ન:- ૨ કોઈ પણ એક પ્રશ્ન નો સવિસ્તાર ઉત્તર લખો. (૧૦)

- ૧ પ્રવાસ સાહિત્ય વિષે વિસ્તૃત માં માહિતી આપો
- ૨ ગુજરાતી ભાષા માં પ્રવાસ સાહિત્ય પ્રમાણ માં સમૃદ્ધ છે. અમર પ્રવાસો ના આધારે સમજાવો.

પ્રશ્ન:- ૩ કોઈ પણ એક પ્રશ્ન નો સવિસ્તાર ઉત્તર લખો. (૧૦)

- ૧ કવિ ઉમાશંકર જોશી એ સોનેટ નો પ્રકાર હોશભેર ખેડ્યો છે. સમજાવો.
- ૨ ઉમાશંકર જોશી નું જીવન અને કવન આલોખો.

પ્રશ્ન ૪ (અ) ટૂંકનોંધ લખો. (કોઈ પણ એક) (૧૦)

- ૧ નવનીત પારેખ એક અઠંગ યાત્રી છે. સમજાવો.
- ૨ બોરોબદુર ચઢતા ભાવિક યાત્રી શરીરરૂપે જ નહિ પરંતુ આધ્યાત્મિક રીતે પણ ઉર્ધ્વગતિ ને પામે છે.

સમજાવો

(બ) ટૂંકનોંધ લખો.(કોઈ પણ એક) (૧૦)

P.T.O.

૧ કલા નો શાહિદ કાવ્ય માં વર્ણવેલી કવિ ની વ્યથા.

૨ કવિ ઉમાશંકર જોશી ના પ્રેમ નિરૂપતા કાવ્યો.

પ્રશ્ન ૫ (અ) પૂર્વાપર સંબંધ લખો. (એક ગદ્ય એક પદ્ય)

(૧૦)

૧ અરે અરે જાણે શું થઈ ગયું? હૈયું કેમ હાથ ના રહ્યું?

૨ તમને દેખી ને મારા નેણાં હંસિયા જી.

૩ આત્મા તણું અમર સંગીત પ્રાણવાન

૪ ઉર ચહુ તવ આજ પિછાનવી.

પ્રશ્ન ૫ (બ) પત્રલેખન

(૧૦)

આપણા જીવન માં વૃક્ષો નું મહત્વની સમજ આપતો એક પત્ર તમારા મિત્ર ને લખો.

અથવા

અહેવાલ લેખન 'રક્તદાન શિબિર' વિશે આશરે એકસો શબ્દોમાં અહેવાલ લખો .

Total No. of Questions : 6

SEAT No.

P-4040

Total No. of Pages : 2

[5808]-109

F.Y.B.A. (Semester - I)

11071:URDU General-I

(CBCS) (2019 Pattern)

Total Marks : 70]

[Time : 2½ Hours

Instructions to candidates :

- 1) Attempt all questions.
- 2) Figures to the left indicate full marks.

[10] سوال نمبر 1: بانگ درا میں جوش بیان کی صفت کا جائزہ لکھیے۔

یا

نظم نگاری کی اہمیت کی وضاحت کیجئے۔

[10] سوال نمبر 2: اقبال کی شاعری میں فلسفیانہ عناصر کا جائزہ لیجئے۔

یا

اقبال کی ادبی خدمات پر مفصل روشنی ڈالیے۔

[10] سوال نمبر 3: علی عباس حسینی کی افسانہ نگاری کا اجمالی خاکہ کھینچیں

یا

پریم چند کی افسانہ نگاری کی خصوصیت پر روشنی ڈالیے۔

[5] سوال نمبر 4: (A) ”انسان اور بزم قدرت“ کا خلاصہ لکھیے۔

یا

”پیام صبح“ کا مرکزی خیال تحریر کیجئے

[5] (B) ”بڑی بہن“ افسانے کا خلاصہ پیش کیجئے۔

یا

”گاؤں کی لاج“ افسانے پر تبصرہ کیجئے۔

P.T.O.

[10]

سوال نمبر 5: (A) سوالات کے جوابات لکھیے۔ (کوئی پانچ)

(1) شاعر کے تخلص کی علامات کو کیا کہتے ہیں؟

(2) فاعل سے کیا مراد ہے؟

(3) زمانہ ماضی،، کی ایک مثال لکھیے۔

(4) صنعت مبالغہ سے کیا مراد ہے؟

(5) غزل کے پہلے شعر کو کیا کہتے ہیں؟

(6) ”مفرد جملے“ کی ایک مثال لکھیے؟

(7) قافیہ میں کیسے الفاظ شمار کیے جاتے ہیں؟

[10]

(B) کسی ایک عنوان پر مضمون لکھیے

(1) سائنس کی حیرت ناک ایجادات

(2) پردہ خاتون کے ذمہ دار ہم ہیں

(3) آج کل تعلیمی نظام

[10]

سوال نمبر 6 دیئے گئے اشعار کی تشریح کیجیے۔ (کوئی پانچ)

(1) ابھی آرام سے لیٹے رہو میں پھر بھی آؤں گی _ سلا دوں گی جہاں کو خواب سے تم کو جگاؤں گی

(2) نور خورشید کی محتاج ہے ہستی تیری _____ اور یہ منتِ خورشید چمک ہے تیری

(3) دیا یہ حکم صحرا میں چلو اے قافلے والو _____ چمکتے کو ہے جگنو بن کے ہر ذرہ بیاباں کا

(4) کیا بھلی لگتی ہے آنکھوں کو شفق کی لالی _____ مئے گل رنگِ خمِ شام میں تو نے ڈالی

(5) مجھے راز دو عالم دل کا آئینہ دکھاتا ہے _____ وہی کہتا ہوں جو کچھ سامنے آنکھوں کے آتا ہے

(6) موئے گورغرِ بیاں جب گئی زندوں کی بستی سے _____ توں یو بولی نظارہ دیکھ کر شہرِ نموشاں کا

(7) تو اگر کوئی مدد برہے تو سن میری صدا _____ ہے دلیری دس ارباب حیا ست کا عصا

✓ ✓ ✓ ✓

Total No. of Questions : 7]

SEAT No. :

P4041

[Total No. of Pages : 2

[5808]-110

F.Y. B.A.

हिंदी (HINDI) हिन्दी सामान्य

प्रयोजनमूलक हिंदी – I A

(2019 Pattern) (Semester - I) (11091A)

समय : 2½ घंटे]

[पूर्णांक : 70

- सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।
2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्नों के पूर्णांक है ।

-
- प्रश्न 1)** प्रयोजनमूलक हिंदी की स्वरूपगत विशेषताएँ लिखिए । [10]
अथवा
प्रयोजनमूलक हिंदी का नामकरण एवं परिभाषा स्पष्ट कीजिए ।
- प्रश्न 2)** प्रयोजनमूलक हिंदी और सामान्य हिंदी में अंतर स्पष्ट कीजिए । [10]
अथवा
सूचना एवं प्रौद्योगिकी का विवेचन कीजिए ।
- प्रश्न 3)** भाषा के विविध रूप स्पष्ट कीजिए । [10]
अथवा
राजभाषा और राष्ट्रभाषा में अंतर स्पष्ट कीजिए ।
- प्रश्न 4)** जनसंचार माध्यम की उपादेयता लिखिए । [10]
अथवा
कार्यालयीन हिंदी राजभाषा का परिचय दीजिए ।
- प्रश्न 5)** संक्षेपण की प्रक्रिया का विवेचन कीजिए । [10]
अथवा
प्रारूपण के अंगों को स्पष्ट कीजिए ।

P.T.O.

प्रश्न 6) प्रतिवेदन की विशेषताएँ लिखिए ।

[10]

अथवा

टिप्पण के प्रकार स्पष्ट कीजिए ।

प्रश्न 7) टिप्पणियाँ लिखिए । (केवल 2)

[10]

1. कार्यालयीन हिंदी
2. राजभाषा
3. भाषा और बोली
4. प्रतिवेदन उपयोगिता

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P4042

[Total No. of Pages : 2

[5808]-111

F.Y. B.A.

HINDI (हिंदी) (G - 1)

(हिंदी सामान्य स्तर)

वैकल्पिक हिंदी प्रश्नपत्र – I A

(2019 Pattern) (Semester - I) (11091B)

पाठ्यपुस्तक : साहित्य विविधा

संपादक : हिंदी अध्ययन मंडल

सावित्रीबाई फुले पुणे विश्वविद्यालय, पुणे

समय : 2½ घंटे]

[पूर्णांक : 70

- सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।
2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं ।

प्रश्न 1) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [14]

- अ) 'जूही की कली' कविता का भावार्थ अपने शब्दों में लिखिए ।
ब) 'रोटी और संसद' कविता में व्याप्त राजनीतिक व्यंग्य पर प्रकाश डालिए ।
क) 'कालिदास' कविता का आशय अपने शब्दों में लिखिए ।
ड) 'मैं नीर भरी दुःख की बदली' कविता में व्यक्त विरह वेदना पर प्रकाश डालिए ।

प्रश्न 2) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [14]

- अ) 'ईदगाह' कहानी की कथावस्तु पर प्रकाश डालिए ।
ब) 'एक टोकरी भर मिट्टी' कहानी के शीर्षक की सार्थकता स्पष्ट कीजिए ।
क) 'युद्ध' कहानी के माध्यम से लोगों की बदलती मानसिकता पर प्रकाश डालिए ।
ड) 'मिसेज डिसूजा के नाम पत्र' कहानी की कथावस्तु पर प्रकाश डालिए ।

P.T.O.

- प्रश्न 3)** अ) निम्नलिखित में से किसी एक अवतरण की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए : [7]
- 1) 'एक तीसरा आदमी भी है
जो न रोटी बेलता है, न रोटी खाता है
वह सिर्फ रोटी से खेलता है'
  - 2) 'अपना क्या है इस जीवन में
सब तो लिया उधार
सारा लोहा उन लोगों का
अपनी केवल धार'
- ब) निम्नलिखित में से किसी एक अवतरण की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए : [7]
- 1) "जब से यह झोपड़ी छूटी है, तब से मेरी पोती ने खाना-पीना छोड़ दिया है। मैंने बहुत-कुछ समझाया पर वह एक नहीं मानती। यही कहा करती है कि अपने घर चल। वहीं रोटी खाऊँगी।"
  - 2) "यह कैसा बेसमझ लड़का है कि दोपहर हुआ, कुछ खाया न पिया। लाया क्या यह चिमटा! सारे मेले में तुझे और कोई चीज न मिली, जो यह लोहे का चिमटा उठा लाया।"

- प्रश्न 4)** निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [14]
- अ) अच्छे वक्ता के गुण बताइए।
  - ब) सूत्रसंचालक में कौन से गुण होने चाहिए।
  - क) महाविद्यालय में संपन्न वार्षिक स्नेह संमेलन समारोह के सूत्र संचालन का प्रारूप तैयार कीजिए।
  - ड) समूह चर्चा से कौन से लाभ होते हैं?

- प्रश्न 5)** निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [14]
- अ) यूनिकोड का महत्व बताइए।
  - ब) इंटरनेट की उपयोगिता बताइए।
  - क) हिंदी सॉफ्टवेयर की जानकारी दीजिए।
  - ड) इंटरनेट के नुकसान बताइए।

Total No. of Questions : 5

SEAT No.

P-4043

Total No. of Pages : 2

[5808]-112

F.Y.B.A. (Semester-I)

(11101) Persian General (Paper - I)

Choice Based Credit System

(2019 Pattern)

Total Marks : 70]

[Time : 2½ Hours

Instructions to candidates :

- 1) Attempt all the questions.
- 2) Figures to the right indicate full Marks.

Q.1) Define and illustrate any Seven of following: [14]

- (1) تشبیه (2) استعاره (3) تجنیس تام (4) تجنیس ناقص (5) تلمیح
(6) تجنیس زائد (7) مبالغه (8) تضاد (9) حُسن تعلیل (10) لف و نشر

Q.2) Write short notes on any three of following: [12]

- (1) مثنوی (2) قطعه (3) غزل (4) نظم (5) حمد

Q.3) Reproduce any one of the following [10]

- (1) الملک اللہ (2) طیاره (3) گل ناچیز

Q.4) Write a short note on any two of the following. [14]

- (1) علامه اقبال (2) شیخ سعدی (3) حافظ شیرازی (4) امیر خسرو

Q.5) A) Explanation of couplets: [14]

(1) ایس حکایت شنو کہ در بغداد ___ رایت و پرده را خلاف افتاد

(2) تو بر بندگان مہ رویی ___ با کنیزان یا سمین بوئی

(3) نیک باشی و بدت گوید خلق ___ بہ کہ بد باشی و نیک بینند

P.T.O.

- (4) یکے از دوستانِ مخلص را ___ مگر آوازِ من رسید بگوش
- (5) طارق چو بر کنارہ اندلس سفینہ سوخت ___ گفتند کار تو بہ نگار ہے خرد خطا است
- (6) خندید دستِ خویش بہ شمشیر بردو گفت ___ ہر مُلک ، مُلکِ ماست کہ مُلکِ خدائے ماست
- (7) گلے خوشبوئے دھام روزے ___ رسید از دستِ محبوبے بدستم
- (8) جمال ہم نشین در من اثر کرد ___ و گرنہ من ہمہ خاتم کے ہستم
- (9) گل من سبزہ زاری کرد پیدا ___ زمانہ نو بہاری کرد پیدا
- (10) بہ ہیں خسرو اگر جانت بکا راست ___ کہ جانر باز کاری کرد پیدا
- (11) پیری و شاہد پرستی ناخوش است ___ خسرو تا کی پریشانی ہنوز
- (12) در طریقت ہر چہ پیش سالک آید خیرا و است ___ در صراطِ المستقیم ای دل کسی گمراہ نیست

B) Translate the unseen English Passage in Persian ,or Urdu
Marathi. [6]

Long, long and very long ago, there was a camel, in a certain desert. He lived there with his wife, the cow camel. In that Period, he was not as ugly and unpleasant as we find it today. He looked beautiful. He was smart too.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4044

[5808]-113

[Total No. of Pages : 3

F.Y. B.A. (Semester - I)

संस्कृत (SANSKRIT)

अमृतलहरी (Amrtalaharī)

(Gadyapāṭha and Padyapāṭha - I)

(2019 Pattern) (1111) (CBCS)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instruction to the candidates:

- सूचना : 1) All questions are compulsory.
सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) Figures to the right indicate full marks.
उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

Q1) a) Translate into English or Marathi (any one) [5]

इंग्रजीत किंवा मराठीत भाषांतर करा (कोणतेही एक)

- i) ब्रह्म ह देवेश्यो विजिग्ये तस्य ह ब्रह्मणो विजये देवा अमहीयन्त त ऐक्षन्तास्माकमेवायं विजयोऽस्माकमेवायं महिमेति॥ तद्धैषां विजज्ञौ तेभ्यो ह प्रादुर्बभूव। तन्न व्यजानत किमिदं यक्षमिति। तेऽग्निमब्रुवन् जातवेद एतद्विजानीहि किमेतदयक्षमिति तथेति॥ तदभ्यद्रवत्तमभ्यवदत् कोऽसीत्यग्निर्वा अहमस्मीत्थब्रवीज्जातवेदा वा अहमस्मीति॥
- ii) “अपरं त्वदीयं गीतं न मधुरस्वरम्, शङ्खशब्दानुकार दूरादपि श्रूयते। तदत्र क्षेत्रे रक्षापुरूषाः सुप्ताः सन्ति। ते उत्थाय वधं बन्धनं वा करिष्यान्ति। तद्भक्षय तावदमृतमयीः चिर्भटीः मा त्वमत्र गीतव्यापारपरो भव।” तच्छ्रुत्वा रासभ आह – “भोः वनाश्रयत्वात्त्वं गीतरसं न वेत्सि, तेनैतद् ब्रवीषि।”

b) Translate into English or Marathi (any one) [5]

इंग्रजीत किंवा मराठी भाषांतर करा (कोणतेही एक)

- i) न भेतव्यं न बोद्धव्यं न श्राव्यं वादिनो वचः।
झटिति प्रतिवक्तव्यं सभासु विजिगीषुभिः॥
असंभ्रमो विलज्जत्वमवज्ञा प्रतिवादिनि।
हासो राज्ञः स्तवच्चेति पञ्चैते जयहेतवः॥
- ii) वैदेहि। पश्याऽऽमलयादिवभक्तं मत्सेतुना फेनिलमम्बुराशिम।
छायापथेनेव शरत्प्रसन्नमाकाशमाविष्कृतचारूताम्॥
गर्भं दधत्यर्कमरीचयोऽस्माद्विवृद्धिमत्राश्रुवते वसूनि।
आबिन्धनं वह्निमसौ बिभर्ति प्रह्लादनं ज्योतिरजन्यनेन॥

P.T.O.

- c) अधोलिखितम् अनुच्छेदं पठित्वा उत्तराणि लिखत (कान्यपि पञ्च) कस्मिंश्चिदधिष्ठाने उद्धतो नाम गर्दभः प्रतिवसति स्म। सः सदैव रजकगृहे भारोद्वहनं कृत्वा रात्रौ स्वेच्छया पर्यटति। ततः प्रत्यूषे बन्धनभयात्स्वयमेव रजकगृहमायाति। रजकोऽपि ततस्तं बन्धनेन नियुनक्ति। अथ तस्य रात्रौ क्षेत्राणि पर्यटतः कदाचिच्छृगालेन स मैत्री संजाता। स च पीवरत्वाद् वृत्तिभङ्गं कृत्वा कर्कटिकाक्षेत्रे श्रुगालसहितः प्रविशति। एवं तौ यदृच्छया चिर्भटिकाभक्षणं कृत्वा प्रत्यहं प्रत्यूषे स्वस्वस्थानं व्रजतः। [5]
- गर्दभस्य नाम किमासीत् ?
  - सः गर्दभः कस्य गृहे कार्यं करोति स्म ?
  - सः गर्दभः प्रतिरात्रं किं करोति स्म ?
  - प्रत्यूषे कस्माद् भयात् सः गर्दभः स्वयमेव रजकगृहमायाति स्म ?
  - केन सह गर्दभस्य मैत्री संजाता ?
  - सः गर्दभः कुत्र श्रुगालसहितः प्रविशति स्म ?

Q2) a) Write reference to context (any one) [5]

ससन्दर्भ स्पष्टीकरण करा (कोणतेही एक)

- तस्य तपो दमः कर्मेति प्रतिष्ठा वेदाः सवङ्गिणानि सत्यमायतनम्।
- अर्थस्तथा ह्यर्थचरेण राज्ञः स्वल्पोऽप्यनास्वादनियतुं न शक्यः।

b) Write reference to context (any one) [5]

ससन्दर्भ स्पष्टीकरण करा (कोणतेही एक)

- ततोऽस्य स्रवति प्रज्ञा दृतेः पादादिवोदकम्।
- तदर्थमुर्वीमवदायद्भिः पूर्वेः किलायं परिवर्धितो नः।

c) उचितानि युग्मानि विचिनुत (कान्यपि पञ्च) [5]

i) सागरवर्णनम्	1) अध्यक्षप्रचाराधिकरणे
ii) तादात्विकः	2) लघु-लघु-गुरू
iii) उपयुक्तपरीक्षा	3) गुरू- लघु-लघु
iv) तोटकवृत्तम्	4) रघुवंशे त्रयोदशसर्गे
v) कुम्भीलकः	5) चेटः
vi) मृच्छकटिकम्:	6) प्रकरणम्
	7) यद्यदुत्पद्यते तत्तद् भक्षयति।

Q3) a) Narrate the story named रासभशृगालकथा and explain moral of the story. [12]

रासभशृगालकथा सांगून तिचे तात्पर्य स्पष्ट करा.

किंवा/OR

Explain content of the chapter उपयुक्तपरीक्षा

उपयुक्तपरीक्षा ह्या अध्यायाचा विषय स्पष्ट करा.

- b) Write a short note (any one) [8]
संक्षिप्त टीप लिहा (कोणतेही एक)
i) मैत्रयेविदूषकः।
ii) उमाहैमवती-आख्यानम्।

- Q4) a) Explain the advice given to धृतराष्ट्र by विदुर. [12]
विदुराने धृतराष्ट्राला केलेला उपदेश स्पष्ट करा.

किंवा/OR

Appreciate the selected portion of कलिविडम्बनम्.

‘कलिविडम्बनम्’ ह्या पद्य वेच्याचे रसग्रहण करा.

- b) Write a short note (any one) [8]
संक्षिप्त टीप लिहा (कोणतेही एक)
i) उपमा कालिदासस्य।
ii) भुजङ्गप्रयातम् नाम वृत्तम्

Total No. of Questions : 4

SEAT No.

P-4045

Total No. of Pages : 3

[5808]-114

F.Y. B.A.(Semester -I)

11141:ARABIC General-I

(CBCS) (2019 Pattern)

Total Marks : 70]

[Time : 2½ Hours

Instructions to candidates :

- 1) Attempt all questions.
- 2) Figures to the left side indicate full marks.

Q.1 Translate into English or Urdu or Marathi any Two of the

following Passages:

[20]

(الف) ”_____ هَذَا الرَّجُلُ تَا جِرٌ وَذَلِكَ الرَّجُلُ طَبِيبٌ إِسْمُ التَّاجِرِ

مَحْمُودٌ وَ إِسْمُ الطَّبِيبِ سَعِيدٌ . هَذَا الْبَيْتُ لِلتَّاجِرِ وَ ذَلِكَ الْبَيْتُ

لِلطَّبِيبِ . بَيْتُ التَّاجِرِ أَمَامَ الْمَسْجِدِ وَ بَيْتُ الطَّبِيبِ خَلْفَ الْمَدِّ

رَسَةٍ . لِمَنْ هَذِهِ السَّيَّارَةُ وَ لِمَنْ تِلْكَ ؟ هَذِهِ السَّيَّارَةُ لِلطَّبِيبِ وَ

تِلْكَ لِلتَّاجِرِ . هَذِهِ السَّيَّارَةُ مِنَ الْيَا جَانِ وَ تِلْكَ مِنْ أَمْرِيكََا ”

(ب) ”_____ هَذَا ابْنُ حَامِدٍ وَ هَذِهِ بِنْتُ يَا سِرٍ . ابْنُ حَامِدٍ جَالِسٌ وَ بِنْتُ يَا سِرٍ

وَ أَقِفَّةٌ . هَذِهِ أُخْتُ الْمُهَنْدِسِ . أَهِيَ أَيْضًا مُهَنْدِسَةٌ ؟ لَا هِيَ طَبِيبَةٌ . سَيَّارَةٌ

مَنْ هَذِهِ ؟ هَذِهِ سَيَّارَةُ الْمُدِيرِ . مَا هَذِهِ ؟ هَذِهِ مَكْوَاةٌ . لِمَنْ هَذِهِ ؟ هَذِهِ لِخَالِدِ

أَدْرَا جَةَ النَّسِ هَذِهِ ؟ لَا هَذِهِ دَرَجَةٌ عَامِرٍ . دَرَّاجَةُ النَّسِ قَدِيمَةٌ _____

[10]

(ج) ”_____ أَلَوْلَدُ جَالِسٌ ، وَالْمُدْرِسُ وَقَفٌ . هَذِهِ سَاعَةٌ عَلَيَّ ، هِيَ جَمِيلَةٌ

جِدًّا . هَذِهِ مِلْعَقَةٌ وَ هَذِهِ قِدْرٌ . الْمِلْعَقَةُ فِي الْقِدْرِ . هَذِهِ بَقْرَةٌ الْفَلَّاحِ . هَذَا أَنْفٌ وَ

هَذَا فَمٌ . هَذِهِ أُذُنٌ وَ هَذِهِ عَيْنٌ . هَذِهِ يَدٌ وَ هَذِهِ رِجْلٌ . مَنْ هَذِهِ ؟ هَذِهِ أَمَةٌ . هَذِهِ

طَبِيبَةٌ وَ تِلْكَ مُمَرِّضَةٌ هَذِهِ مِنَ الْهِنْدِ _____

P.T.O.

Q.2 Define with Examples any Two of the following Topics: [16]

- (1) الْمُبْتَدَأُ وَالْخَبَرُ
(2) حُرُوفُ الْهَجَاءِ
(3) أَسْمَاءُ إِلَّا شَارَةَ
(4) الْجَارُ وَالْمَجْرُورُ

Q.3 Explain any five of the following couplets: [20]

- (1) رَبِّي رَبِّي _____ نَوْرٌ دَرَبِي
(2) طَهَّرَ قَلْبِي _____ وَأَقْبَلَ تَوْبِي
(3) أَنْتَ الْخَالِقُ _____ أَنْتَ الرَّازِقُ
(4) أَنْتَ الْفَالِقُ _____ كُلَّ الْحَبِّ
(5) مَنْ يُحْيِينِي؟ _____ مَنْ يَهْدِينِي؟
(6) مَنْ يَحْمِينِي؟ _____ حَسْبِي حَسْبِي
(7) إِغْفِرْ ذَنْبِي _____ وَاسْتُرْ عَيْبِي
(8) نَجِّحْ صَحْبِي _____ وَأَنْصُرْ شَعْبِي

Q.4 (A) Write the Answers in Arabic any Seven of the following

Questions: [7]

- (1) أَهَذَا بَيْتٌ؟
(2) أَيْنَ يَاسِرٌ؟
(3) مَنْ فِي الْغُرْفَةِ؟
(4) مَنْ ذَلِكَ؟
(5) مِنْ أَيْنَ أَنْتَ؟
(6) أَيْنَ الْكِتَابُ؟
(7) سَيَّارَةٌ مِنْ هَذِهِ؟
(8) مَا ذَلِكَ؟
(9) مَا ذَا عَلِيٍّ الْمَكْتَبِ؟
(10) مَا اسْمُكَ؟

(B) Fill in the Blanks with Suitable words, any Seven of the following:

[7]

(1) الْحَجَرُ -----

(2) اللَّبَنُ -----

(3) الْكُرْسِيُّ -----

(4) الْبَيْتُ -----

(5) نَظِيفٌ -----

(6) قَرِيبٌ -----

(7) مَكْسُورٌ -----

(8) قَدِيمٌ -----

(9) ابْنُ حَامِدٍ -----

(10) طَبِيبَةٌ -----

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P4046

[5808]-115

F.Y. B.A.

ECONOMICS

Indian Economic Environment - I

(2019 CBCS Pattern) (Semester - I) (General Paper - I) (11151)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in one or two sentence each. (Any Eight)[16]

- a) Write a definition of economic environment.
- b) Write the names of two factors that affect the economic environment.
- c) What is meant by natural resources?
- d) Write a definition of Agricultural productivity.
- e) Define two methods of measuring Agricultural productivity.
- f) What is meant by Rural Entrepreneurship?
- g) What is meant by Crop Insurance?
- h) Write a definition of Industrialization.
- i) What is Privatization?
- j) What is meant by small enterprises?

Q2) Answer the following questions in about 50 words each. (Any Four) [16]

- a) Briefly define the technological factors affecting the economic environment.
- b) Explain the challenges of natural resources in India.
- c) Explain the current scenario of services sector in India.
- d) State the causes of low Agricultural Productivity in India.
- e) Explain briefly the Industrial Policy of 1991.
- f) Briefly describe the impact of multinational companies on the Indian Economy.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in about 100 words each. (Any Three) [18]

- a) Write detailed information about social & cultural factors affecting the economic environment.
- b) Write the importance of modern technology in Indian Agriculture.
- c) Explain the characteristics of Industrial Labours in India.
- d) Describe the importance of small & medium enterprises in the development of Indian Economy.

Q4) Answer the following questions in about 200 words each. (Any Two) [20]

- a) Compare the Indian Economy with world economy with reference to following.
  - i) Population
  - ii) Agriculture
  - iii) Industry
  - iv) Service
- b) Explain the challenges in the Indian agricultural sector in relation to the following points.
  - i) Productivity
  - ii) Rural Credit
  - iii) Agricultural Marketing
- c) Explain the role of industry in Indian Economic Development.

Total No. of Questions : 4]

P4046

[5808]-115

F.Y. B.A.

ECONOMICS

Indian Economic Environment - I

(2019 CBCS Pattern) (Semester - I) (General Paper - I) (11151)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
  - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - 3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी एक किंवा दोन वाक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) आर्थिक पर्यावरणाची व्याख्या लिहा.
- ब) आर्थिक पर्यावरणावर परिणाम करणाऱ्या दोन घटकांची नावे लिहा.
- क) नैसर्गिक संसाधने म्हणजे काय?
- ड) कृषी उत्पादकतेची व्याख्या लिहा.
- इ) कृषी उत्पादकता मोजण्याच्या दोन पद्धती सांगा.
- फ) ग्रामीण उद्योजकता म्हणजे काय?
- य) पीक विमा म्हणजे काय?
- र) औद्योगिकीकरणाची व्याख्या लिहा.
- ल) खाजगीकरण म्हणजे काय?
- व) लघु-उद्योग म्हणजे काय?

प्र.2) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 50 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[16]

- अ) आर्थिक पर्यावरणावर परिणाम करणारे तांत्रिक घटक थोडक्यात सांगा.
- ब) भारतातील नैसर्गिक संसाधनांपुढील आव्हाने स्पष्ट करा.
- क) भारतातील सेवाक्षेत्राची सध्यस्थिती विषद करा.
- ड) भारतीय शेतीच्या अल्पउत्पादकतेची कारणे सांगा.
- इ) 1991 चे औद्योगिक धोरण थोडक्यात स्पष्ट करा.
- फ) भारतीय अर्थव्यवस्थेवर बहुराष्ट्रीय कंपन्यांच्या प्रभावाचे थोडक्यात वर्णन करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [18]

- अ) आर्थिक पर्यावरणावर परिणाम करणाऱ्या सामाजिक व सांस्कृतिक घटकांची सविस्तर माहिती लिहा.
- ब) भारतीय शेतीतील आधुनिक तंत्रज्ञानाचे महत्त्व लिहा.
- क) भारतीय औद्योगिक कामगारांची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- ड) भारताच्या आर्थिक विकासातील लघु व मध्यम उद्योगांचे महत्त्व स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) खालील मुद्यांच्या अनुषंगाने भारतीय अर्थव्यवस्थेची जागतिक अर्थव्यवस्थांशी तुलना करा.
  - i) लोकसंख्या
  - ii) कृषी क्षेत्र
  - iii) उद्योगक्षेत्र
  - iv) सेवा क्षेत्र
- ब) खालील मुद्यांच्या अनुषंगाने भारतीय शेती क्षेत्रातील आव्हाने स्पष्ट करा.
  - i) कृषी उत्पादकता
  - ii) ग्रामीण पतपुरवठा
  - iii) कृषी विपणन
- क) भारताच्या आर्थिक विकासात उद्योगाची भूमिका स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P6365

[5808]-116

First Year B.A.

POLITICAL SCIENCE

G - I : Introduction to Indian Constitution

(2019 Pattern) (Semester - I) (CBCS) (11161A)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short answers (any eight):

[16]

- a) When was the first amendment made in the Indian Constitution?
- b) How many topics have been covered in concurrent list?
- c) Explain the origin of the Indian Constitution.
- d) Explain the concept of the residuary rights.
- e) How and which are the methods of federal formation?
- f) Which clause defines the right to religious freedom in the constitution?
- g) Who was selected as the chair of the drafting committee?
- h) Which methods has been adopted to constitutional amendment?
- i) Which year the 42nd amendment of Indian Constitution?
- j) Explain the key difference between fundamental right and state guidelines?

Q2) Write the answers in 50 words (any four):

[16]

- a) 44th Constitutional amendment.
- b) Parliamentary governance practices.
- c) Maharashtra - Gujrat border question.
- d) Right to equality.
- e) Universal adult franchise.
- f) Right to freedom.

P.T.O.

Q3) Write the answers in 150 words (any three): **[18]**

- a) Explain the philosophy of preamble of Indian Constitution.
- b) Explain the fundamental duties of Indian citizens.
- c) Explain administrative relations between center and state.
- d) Describe the details of the provisions made by 42nd amendment.

Q4) Write the answer in 500 words (any two): **[20]**

- a) Explain the salient features of Indian Constitution.
- b) Explain the salient features of Indian Federalism.
- c) Discuss state policy guidelines.

Total No. of Questions : 4]

P6365

[5808]-116

First Year B.A.

POLITICAL SCIENCE

G - I : Introduction to Indian Constitution

(2019 Pattern) (Semester - I) (CBCS) (11161A)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
  - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - 3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) भारतीय घटनेतील पहिली घटना दुरुस्ती कोणत्या वर्षी करण्यात आली?
- ब) समवर्तीसुचित किती विषयांचा समावेश करण्यात आला आहे?
- क) भारतीय घटनेची उगमस्थाने स्पष्ट करा.
- ड) शेषाधिकार संकल्पना स्पष्ट करा.
- इ) संघराज्य निर्मितीच्या पद्धती किती व कोणत्या आहेत?
- फ) धार्मिक स्वातंत्र्याचा हक्क घटनेतील कोणत्या कलमाद्वारे स्पष्ट केला आहे?
- य) मसुदा समितीचे अध्यक्ष म्हणून कोणाची निवड करण्यात आली?
- र) भारतीय घटनादुरुस्तीसाठी कोणत्या पद्धतींचा स्विकार करण्यात आला आहे?
- ल) भारतीय घटनेतील 42 वी घटनादुरुस्ती कोणत्या वर्षी करण्यात आली?
- व) मुलभूत हक्क आणि मार्गदर्शक तत्वे या दोहोमधील महत्वाचा फरक स्पष्ट करा.

प्र.2) 50 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[16]

- अ) 44 वी घटना दुरुस्ती.
- ब) संसदीय शासन पद्धती.
- क) महाराष्ट्र-गुजरात सीमाप्रश्न
- ड) समतेचा हक्क.
- इ) सार्वत्रिक प्रौढ मताधिकार.
- फ) स्वातंत्र्याचा हक्क.

प्र.3) 150 ते 200 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) भारतीय राज्यघटनेच्या सरनाम्यातील तत्वज्ञान स्पष्ट करा.
- ब) भारतीय नागरिकांची मुलभूत कर्तव्ये स्पष्ट करा.
- क) केंद्र-राज्य प्रशासकीय संबंध स्पष्ट करा.
- ड) 42 व्या घटनादुरुस्तीने केलेल्या तरतुदींची माहिती लिहा.

प्र.4 500 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) भारतीय घटनेची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- ब) भारतीय संघराज्याची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- क) राज्य धोरणांच्या मार्गदर्शक तत्वांची चर्चा करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P6366

[5808]-117

First Year B.A.

POLITICAL SCIENCE

G-I (Optional) : An Introduction to the Constitution of United States of America

(2019 Pattern) (Semester - I) (CBCS) (11161B)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short answers (any eight):

[16]

- a) Why the Senate was the best? Mention two reasons.
- b) How old is the President's tenure?
- c) Explain the two provisions of the constitution of the State Union.
- d) What is a Colonies obtained by order?
- e) How many clauses included in American Constitution?
- f) When was the 22th amendment of American Constitution?
- g) Which amendment included fundamental rights in American Constitution?
- h) Who was selected as a first President of America?
- i) Who invented America and when?
- j) Name the two colonies that were under the King's control.

Q2) Write the answers in 50 words (any four):

[16]

- a) Declaration of freedom.
- b) 15th constitutional amendment.
- c) House of Representatives.
- d) Autonomy of states.
- e) Charter of Rights.
- f) The principle of division of Power.

P.T.O.

- Q3) Write the answers in 150 words (any three):** **[18]**
- a) Explain the key functions of the cabinet.
  - b) Explain the details of the provisions made by 22th amendment.
  - c) Explain the nature of the American Constitution.
  - d) Briefly describe the development of the American Constitution of Fundamental Rights.

- Q4) Write the answers in 500 words (any two):** **[20]**
- a) Explain the features of the American Constitution.
  - b) Explain the nature of fundamental rights in the American Constitution.
  - c) Explain the features of American Federalism.

Total No. of Questions : 4]

P6366

[5808]-117

First Year B.A.

POLITICAL SCIENCE

G-I (Optional) : An Introduction to the Constitution of United States of America

(2019 Pattern) (Semester - I) (CBCS) (11161B)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
  - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - 3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) सिनेट सर्वश्रेष्ठ असण्याची दोन कारणे सांगा.
- ब) अध्यक्षांचा कार्यकाल किती वर्ष आहे.
- क) राज्यसंघाच्या घटनेतील दोन तरतुदी सांगा.
- ड) अज्ञापत्र प्राप्त वसाहती म्हणजे काय ?
- इ) अमेरिकन घटनेत एकूण किती कलमांचा समावेश आहे ?
- फ) अमेरिकन संविधानाची 22 वी घटना दुरुस्ती केव्हा झाली ?
- य) अमेरिकेतील मुलभूत हक्कांचा समावेश कोणत्या घटना दुरुस्तीने करण्यात आला ?
- र) अमेरिकेचे पहिले अध्यक्ष म्हणून कोणाची निवड झाली ?
- ल) अमेरिकेचा शोध कोणी व केव्हा लावला ?
- व) राज्याच्या नियंत्रणाखाली असणाऱ्या दोन वसाहतींचे नावे सांगा.

प्र.2) 50 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[16]

- अ) स्वातंत्र्याचा जाहिरनामा.
- ब) 15 वी घटना दुरुस्ती.
- क) प्रतिनिधी गृह.
- ड) राज्यांची स्वायत्तता.
- इ) हक्कांची सनदे.
- फ) सत्ता विभाजनाचे तत्व.

प्र.3) 150 ते 200 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) मंत्रिमंडळाची प्रमुख कार्ये लिहा.
- ब) 22 व्या घटना दुरुस्तीतील तरतुदी स्पष्ट करा.
- क) अमेरिकन राज्यघटनेचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ड) मूलभूत अधिकाराचा अमेरिकन घटनेतील विकास थोडक्यात सांगा.

प्र.4 500 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) अमेरिकन राज्यघटनेची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- ब) अमेरिकन घटनेतील मूलभूत हक्कांचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- क) अमेरिकन संघराज्याची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

P6367

[5808]-118

First Year B.A.

HISTORY

**G1 - Early India : From Prehistory to the Age of The Mauryas
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - I) (11171)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following question in 300 words. (any one) **[15]**

- a) Give in detail about the Pre-History.
- b) Explain the reasons for the decline of Harappan Civilization.

Q2) Answer the following question in 300 words. (any one) **[15]**

- a) Explain the reasons for the rise of Buddhism.
- b) Describe the administrative system of the Mauryan.

Q3) Answer the following question in 200 words. (any two) **[20]**

- a) Review the archeological sources for the study of Early India.
- b) Explain the religious life of Harappan Civilization.
- c) Describe the Social life of the Vedic Period.
- d) Explain the Economical life of the Mauryan Period.

Q4) Short notes (any four) **[20]**

- a) Numismatics.
- b) Harappan pottery.
- c) Sabha and Samiti.
- d) Vardhaman Mahavir.
- e) Mahajanapad.
- f) Kalinga War.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P6367

[5808]-118

First Year B.A.

HISTORY

G1 - Early India : From Prehistory to the Age of The Mauryas
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - I) (11171)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रीका पहावी.

-
- प्र.1)** खालील प्रश्नांचे 300 शब्दांत उत्तर लिहा. (कोणताही एक) [15]
अ) प्रागैतिहासिक काळा विषयी सविस्तर माहिती द्या.
ब) हडप्पा संस्कृतीच्या विनाशाची कारणे स्पष्ट करा.
- प्र.2)** खालील प्रश्नांचे 300 शब्दांत उत्तर लिहा. (कोणताही एक) [15]
अ) बौद्ध धर्माच्या उदयाची कारणे स्पष्ट करा.
ब) मौर्यकालीन प्रशासन व्यवस्थेचे वर्णन करा.
- प्र.3)** खालील प्रश्नांचे 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [20]
अ) प्रारंभिक भारताच्या इतिहासाच्या अभ्यासासाठी उपयुक्त पुरातत्त्वीय साधनांचा आढावा घ्या.
ब) हडप्पा संस्कृतील धार्मिक जीवन स्पष्ट करा.
क) वैदिक काळातील सामाजिक जीवनाचे वर्णन करा.
ड) मौर्यकालीन आर्थिक जीवन स्पष्ट करा.
- प्र.4)** टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]
अ) नाणकशास्त्र
ब) हडप्पा कालीन मृदुभांडी
क) सभा व समिती
ड) वर्धमान महावीर
इ) महाजनपद
फ) कलिंग युद्ध

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

P6368

[5808]-119

F.Y. B.A.

ANCIENT INDIAN HISTORY, CULTURE AND ARCHAEOLOGY
An Introduction to Prehistory and Protohistory of India
(CBCS) (2019 New Pattern) (Semester - I) (11181) (General Paper - I)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 300 words each. **[15]**

- a) Discuss the methods of exploration and excavation.

OR

- b) Write the importance of archaeology in Humanities.

Q2) Answer the following questions in 300 words each. **[15]**

- a) Describe the salient features of Paleolithic age.

OR

- b) Write about the Town-planning in Harappan civilization.

Q3) Answer the following questions in 200 words each (any two) : **[20]**

- a) State the definitions of Archaeology.
- b) Why Neolithic age is called as 'Age of Revolution'?
- c) State the causes of the decline of Harappan civilization.
- d) Write the types of Megalithic Burials.

Q4) Write notes on (any four) : **[20]**

- a) Scope of Archaeology
- b) Concept of Prehistory
- c) Extent of Harappan civilization
- d) Concept of Megalith
- e) Jorwe culture
- f) Kayatha culture

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P6368

[5808]-119

F.Y. B.A.

ANCIENT INDIAN HISTORY, CULTURE AND ARCHAEOLOGY

An Introduction to Prehistory and Protohistory of India

(CBCS) (2019 New Pattern) (Semester - I) (11181) (General Paper - I

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दात लिहा. [15]

- अ) अन्वेषण आणि उत्खनन यांच्या पद्धतींची चर्चा करा.
किंवा
ब) मानव्यविद्याशाखेतील पुरातत्त्वशास्त्राचे महत्त्व लिहा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दात लिहा. [15]

- अ) पुराश्मयुगाची ठळक वैशिष्ट्ये वर्णन करा.
किंवा
ब) हडप्पा संस्कृतीतील नगररचनेविषयी लिहा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) पुरातत्त्वशास्त्राच्या व्याख्या सांगा.
ब) नवाश्मयुगास 'क्रांतीयुग' असे का म्हणतात?
क) हडप्पा संस्कृतीच्या ज्हासाची कारणे सांगा.
ड) महापाषाणीय दफनांचे प्रकार लिहा.

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]

- अ) पुरातत्त्वशास्त्राची व्याप्ती.
ब) प्रागितिहासाची संकल्पना.
क) हडप्पा संस्कृतीची व्याप्ती.
ड) 'महापाषाण' ही संकल्पना.
इ) जोर्वे संस्कृती.
फ) कायथा संस्कृती.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4047

[Total No. of Pages : 2

[5808]-120

First Year B.A.

ANTHROPOLOGY

**Introduction to Socio Cultural Anthropology
(2019 Pattern) (Semester - I) (CBCS) (11191)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicates full marks.*

Q1) Write short notes (any three) : **[15]**

- a) Sociocultural Anthropology
- b) Kinship system
- c) Holistic perspective in Anthropology
- d) Joint family
- e) Patrilineal family

Q2) Answer following questions in 50 words each. (any three) **[15]**

- a) Define Ethnocentrism.
- b) Describe cross cousin marriage.
- c) Define matrilineal family and its features.
- d) Elaborate characteristics of nuclear family.
- e) What are the functions of Kinship system?

Q3) Answer following questions in 200 words each (any two) **[20]**

- a) Describe different types of Kinship behaviour.
- b) Describe the modes of acquiring mates in tribal society.
- c) Discuss different types of descent in Kinship system.
- d) Explain the concept of family and its changing nature in society.

Q4) Answer the following questions in 300 words each (any one) : **[20]**

- a) Describe the stages of human evolution from australopithecus to Homo Sapine's.
- b) Explain in detail the rules of endogamy & erogamy.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P4047

[5808]-120

First Year B.A.

ANTHROPOLOGY

Introduction to Socio Cultural Anthropology
(2019 Pattern) (Semester - I) (CBCS) (11191)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
  - 2) उजवीकडील अंक एकूण पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - 3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रीका पहावी.

प्र.1) थोडक्यात टीपा लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) सामाजिक-सांस्कृतिक मानवशास्त्र
- ब) नातेदारी व्यवस्था
- क) मानवशास्त्रातील समग्र दृष्टीकोन
- ड) संयुक्त कुटुंब
- इ) पितृवंशीय कुटुंब

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दात लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) स्वसमुह श्रेष्ठतावाराची व्याख्या लिहा.
- ब) आते-मामे भावंडाचा विवाह वर्णन करा.
- क) मातृवंशीय कुटुंबाची व्याख्या आणि वैशिष्ट्ये.
- ड) विभक्त कुटुंबाची वैशिष्ट्ये विशद करा.
- इ) नातेदारी व्यवस्थेची कार्ये कोणती?

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दात लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) नातेदारी वर्तनाचे विविध प्रकार वर्णन करा.
- ब) आदिवासी समाजातील जोडीदार निवडीचे विविध प्रकार वर्णन करा.
- क) नातेदारी व्यवस्थेतील विविध प्रकारच्या वंशावर चर्चा करा.
- ड) कुटुंबाची संकल्पना स्पष्ट करा आणि तिचे समाजातील बदलते स्वरूप स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तर 300 शब्दात लिहा. (कोणताही एक) [20]

- अ) अस्ट्रालोपिथेकस पासून होमो सेपियन पर्यंत मानवी उत्क्रांतीचे टप्पे वर्णन करा.
- ब) अंतर्विवाह आणि बहिर्विवाहाचे नियम सविस्तर स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4048

[Total No. of Pages : 4

[5808]-121

F.Y. B.A.

G - 1 : GEOGRAPHY

**Gg - 110(A) : Physical Geography
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - I)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagram wherever necessary.*
- 4) *Use of map stencil is allowed.*

Q1) Write answers of the questions in about 20 words each (any eight): **[16]**

- a) What is physical geography?
- b) What is Lithosphere?
- c) Write two branches of physical geography.
- d) Write types of seismic waves.
- e) Write names of the sub layers of the crust.
- f) Who put forward continental drift theory?
- g) What is Normal Lapse Rate of temperature?
- h) What is convectional rainfall?
- i) What is continental shelf?
- j) Write any two objectives of field visit.

Q2) Write short notes in about 50 words each (any three): **[18]**

- a) Branches of physical geography.
- b) Criticism on the Wegners continental drift theory.
- c) Anti-trade wind.
- d) Tides.

P.T.O.

- Q3)** Write the answers of questions in 100 words each (any two): **[16]**
- a) Describe nature of physical geography.
  - b) Explain the structure of atmosphere.
  - c) Write forms and types of precipitation.

- Q4)** Write the answer of questions in 300 words each (any one): **[20]**
- a) Describe Davis concept of cycle of erosion in detail.
  - b) Explain the interior of the earth with diagram.

Total No. of Questions : 4]

P4048

[5808]-121

F.Y. B.A.

G - 1 : GEOGRAPHY

Gg - 110(A) : Physical Geography
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - I)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
  - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृती काढा.
  - 4) नकाशा स्टॅन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
  - 5) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रीका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) प्राकृतिक भूगोल म्हणजे काय?
- ब) शिलावरण म्हणजे काय?
- क) प्राकृतिक भूगोलाच्या प्रमुख दोन शाखांची नावे लिहा.
- ड) भूकंप लहरींचे प्रकार लिहा.
- इ) शिलावरणाच्या दोन उपथरांची नावे लिहा.
- फ) भूखंडवहन सिद्धांत कोणी मांडला?
- य) तापमानाचा सामान्य न्हास दर म्हणजे काय?
- र) आरोह पर्जन्य म्हणजे काय?
- ल) समुद्रबूड जमीन म्हणजे काय?
- व) क्षेत्र भेट अभ्यासाची दोन उद्दिष्ट्ये लिहा.

प्र.2) प्रत्येकी 50 शब्दांत टिपा लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) प्राकृतिक भूगोलाच्या शाखा.
- ब) वेगनरच्या भूखंडवहन सिद्धांतावरील आक्षेप.
- क) प्रति-व्यापारी वारे.
- ड) भरती - ओहोटी

प्र.3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[16]

- अ) प्राकृतिक भूगोलाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ब) वातावरणाची रचना स्पष्ट करा.
- क) वृष्टीची रूपे व प्रकार लिहा.

प्र.4 खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 300 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणताही एक)

[20]

- अ) डब्ल्यू. एम. डेव्हिसची क्षरणचक्र संकल्पना सविस्तरपणे स्पष्ट करा.
- ब) पृथ्वीचे अंतरंग आकृतीसह स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4049

[5808]-122

[Total No. of Pages : 3

F.Y.B.A.

G 1 : MUSIC

02 - (1) : रागसंगीत गायन

(या संचातील रागसंगीत गायन, तबला, या दोहोंपैकी तुमच्या विषयाची कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका सोडवा)

(2019 Pattern) (Semester - I) (11211)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) अ) या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागातील मध्यलय (छोटा ख्याल) ख्यालाची बंदिश स्वरलिपीबद्ध करा. [10]

ब) या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागाचा स्वरविस्तार अथवा रागातील मोकळे आलाप लिहा. [5]

प्र.2) अ) राग कल्याण, भूपाली, भैरव, अल्हैया बिलावल या रागांपैकी कोणत्याही एका रागाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती आरोह-अवरोह पकड यासहित लिहा. [10]

ब) केरवा, तीनताल, दादरा यांपैकी कोणत्याही एका तालाची संपूर्ण माहिती लिहून त्या तालाचा ठेका एकपटीत लिहा. [5]

प्र.3) अ) कोणत्याही चार व्याख्या लिहा. [8]

i) चल स्वर

ii) अचल स्वर

iii) सम

iv) ताल

v) अलंकार

vi) आरोह

vii) अवरोह

P.T.O.

ब) कोणत्याही तीन वर टिपा लिहा.

[12]

- i) वादी स्वर, संवादी स्वर
- ii) सप्तक व सप्तकाचे प्रकार
- iii) रागजाती
- iv) मात्रा, खंड, लय

प्र.4) अ) पुढीलपैकी कोणत्याही एका संगीततज्ञाचे सांगीतिक योगदान विस्तृत लिहा.

[10]

- i) तानसेन
- ii) पं. विष्णु दि. पलुस्कर
- iii) पं. रविशंकर

ब) पुढीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर सविस्तर लिहा.

[10]

- i) लोकसंगीत
- ii) सुगम संगीत
- iii) संगीत आणि जीवन

Total No. of Questions : 4]

P4049

[5808]-122

F.Y.B.A.

G 1 : MUSIC

02 - (1) : तबला

(या संचातील रागसंगीत गायन, तबला, या दोहोंपैकी तुमच्या विषयाची कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका सोडवा)

(2019 Pattern) (Semester - I) (11211)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्र.1) अ)** दादरा, तीनताल, केरवा यांपैकी कोणत्याही दोन तालांची संपूर्ण माहिती आणि त्या तालांचा ठेका लिहा. [10]
ब) झपतालाची माहिती लिहून या तालाच्या ठेक्याची एकपट आणि दुप्पट करा. [5]
- प्र.2) अ)** तबल्याच्या दायां-बायां वर वाजणाऱ्या सर्व प्रमुख वर्णांची माहिती लिहा आणि वर्णांची निकास पद्धती लिहा. [10]
ब) पं. भातखंडे ताललिपीची माहिती देऊन या ताललिपीमध्ये तुमच्या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका तालाचा ठेका लिहा. [5]
- प्र.3) अ)** कोणत्याही चार व्याख्या लिहा. [8]
i) नाद
ii) आवर्तन
iii) सम
iv) ताल
v) मात्रा
vi) कायदा
vii) मुखडा
ब) तीनताल, झपताल यांपैकी कोणत्याही एका तालात 2 मुखडे आणि 2 किस्म लिहा. [12]
- प्र.4) अ)** पुढीलपैकी कोणत्याही एका संगीततज्ञाचे सांगीतिक योगदान विस्तृत लिहा. [10]
i) उ. अमीरहुसेन खाँ
ii) उ. अहमदजान थिरकवा
iii) उ. हबीबुद्दिन खाँ
ब) लय आणि लयीचे प्रकार यावर सविस्तर लिहा. [10]

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

P6369

[5808]-123

F. Y. B.A.

PSYCHOLOGY

**DSC - PSY- 1A : Foundations of Psychology
(2019 Pattern) (Semester - I) (11221)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicates full marks.*

Q1) Answer the following questions in 100 words (any four) : **[20]**

- a) Explain women & child Psychology.
- b) Explain emotions of sadness and anger.
- c) Explain SQ4R technique.
- d) State the levels of mind.
- e) Explain observational learning.
- f) Explain Cattell's theory of intelligence.

Q2) Answer the following questions in 200 words (any two) : **[20]**

- a) Discuss goals of Psychology.
- b) Explain conflict resolving skills.
- c) Explain in detail about transactional analysis.
- d) State causes of forgetting.

Q3) Answer the following questions in 400 words (any one) **[20]**

- a) Define Psychology. Explain various perspectives of Psychology.
- b) What is motivation? Explain various types motivation.

Q4) Write short notes (any two) **[10]**

- a) Big five theory
- b) Memory process
- c) Emotional intelligence
- d) Attention process

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P6369

[5808]-123

F. Y. B.A.

PSYCHOLOGY

DSC - PSY- 1A : Foundations of Psychology
(2019 Pattern) (Semester - I) (11221)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) खालील सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक एकूण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 100 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) [20]

- अ) स्त्री व बालमानसशास्त्र स्पष्ट करा.
ब) दुःख आणि राग भावना स्पष्ट करा.
क) SQ4R तंत्र स्पष्ट करा.
ड) मनाचे स्तर सांगा.
इ) निरिक्षणात्मक अध्ययन स्पष्ट करा.
फ) कॅटेलचा बुद्धिविषयक सिद्धांत स्पष्ट करा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) मानसशास्त्राची ध्येय्ये विशद करा.
ब) संघर्ष निराकरण तंत्रे स्पष्ट करा.
क) आंतरक्रिया विश्लेषण सविस्तर स्पष्ट करा.
ड) विस्मरणाची कारणे सांगा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दात लिहा. [20]

- अ) मानसशास्त्राची व्याख्या द्या. मानसशास्त्रातील विविध विचारप्रवाह स्पष्ट करा.
ब) प्रेरणा म्हणजे काय? प्रेरणेचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

- अ) पंचघटक सिद्धांत
ब) स्मृती प्रक्रिया
क) भावनिक बुद्धिमत्ता
ड) अवधान प्रक्रिया

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P6370

[Total No. of Pages : 2

[5808]-124

F. Y. B.A.

INTRODUCTION TO GANDHIAN THOUGHT

G1 - Life and Mission of Gandhiji

(2019 Pattern) (Semester - I) (11231) (CBCS)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any three of the following questions in 50 words each. **[15]**

- a) Briefly explain Gandhiji's concept of self respect.
- b) Briefly state Gandhi is a multi dimension personality.
- c) State the importance of Girit Satyagraha.
- d) Briefly explain the nature of Satyagraha.
- e) Explain the term non cooperation.

Q2) Write short notes on any three of the following in 50 words each. **[15]**

- a) Self - consistency
- b) Gandhiji : A social reformer
- c) Champaranya Satyagraha
- d) Meaning of Satyagraha
- e) Ideal Satyagrahi

Q3) Answer any two of the following questions in 200 words each. **[20]**

- a) Elaborately explain Gandhiji's role as a political leader.
- b) Explain the importance of Dandi Satyagraha.
- c) Fully explain types of Satyagraha.

Q4) Answer any one of the following questions in 400 words each. **[20]**

- a) Explain fully importance of Kheda and Bardoli Satyagraha.
- b) Explain various techniques of Satyagraha.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P6370

[5808]-124

F. Y. B.A.

INTRODUCTION TO GANDHIAN THOUGHT

G1 - Life and Mission of Gandhiji

(2019 Pattern) (Semester - I) (11231) (CBCS)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
  - 2) उजवीकडील अंक एकूण गुण दर्शवितात.
  - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पाहावी.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांत लिहा. [15]

- अ) गांधीजीची 'स्वः आदर' ही संकल्पना थोडक्यात सांगा.
- ब) गांधी एक अष्टपैलू व्यक्तिमत्व थोडक्यात सांगा.
- क) गीरमिट सत्याग्रहाचे महत्त्व सांगा.
- ड) सत्याग्रहाचे स्वरूप थोडक्यात स्पष्ट करा.
- इ) असहकार संकल्पना थोडक्यात सांगा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही तीनवर 50 शब्दांत टीपा लिहा. [15]

- अ) आत्म-सुसंगती
- ब) गांधीजी: एक समाजसुधारक
- क) चंपारण्य सत्याग्रह
- ड) सत्याग्रहाचा अर्थ
- इ) आदर्श सत्याग्रही

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) गांधीजीची राजकीय नेता म्हणून असलेली भूमिका सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) दांडी सत्याग्रहाचे महत्त्व सांगा.
- क) सत्याग्रहाचे प्रकार सविस्तर सांगा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तरे 400 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) खेडा व बार्डोली सत्याग्रहाचे महत्त्व सविस्तर विशद करा.
- ब) सत्याग्रहाची विविध तंत्रे स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4050

[Total No. of Pages : 2

[5808]-125

F.Y. B.A.

YOGA VIDYA (General - I)

(CBCS) (2019 Pattern) (Semester - I) (11241)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any of the following five questions in one sentence. **[5]**

- a) From which Sanskrit Dhatu is the word yoga derived?
- b) Who is known as Yoga Maharishi?
- c) What is the first step of Yogasadhana?
- d) What are the names of two devotional yogis?
- e) Name any two meditative Asanas?
- f) Name any two comfortable Asanas?
- g) What is the basic text of Yoga Vidya?

Q2) Write the short note (Any two) **[10]**

- a) Asana
- b) Yam
- c) Niyam

Q3) Answer any two of the following questions in 150 words. **[20]**

- a) What are the misconceptions of Yoga?
- b) Explain the importance of Bhakti Yoga?
- c) Explain the importance of Karma Yoga and Dnyan Yoga?

Q4) Answer any one of the following questions in detail. **[15]**

- a) Explain Ashtanga Yoga in detail?
- b) Give a historical overview of yoga?

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P4050

[5808]-125

F.Y. B.A.

YOGA VIDYA (General - I)

(CBCS) (2019 Pattern) (Semester - I) (11241)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची एका वाक्यात उत्तरे द्या. [5]

- अ) योग हा शब्द कोणत्या संस्कृत धातुपासून बनला.
- ब) योग महर्षि म्हणून कोणास ओळखले जाते.
- क) योग साधनेची पहिली पायरी कोणती.
- ड) दोन भक्ति योगी यांची नावे सांगा.
- इ) दोन ध्यानात्मक आसनांची नावे सांगा.
- फ) दोन आरामदायी आसनांची नावे सांगा.
- य) योग विद्येचा आधार भूत ग्रंथ कोणता?

प्र.2) टिपा द्या. (कोणत्याही दोन) [10]

- अ) आसन
- ब) यम
- क) नियम

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची 150 शब्दांत उत्तरे द्या. [20]

- अ) योग शास्त्राबद्दलचे गैरसमज कोणते?
- ब) भक्ति योगाचे महत्व सांगा.
- क) कर्म योग व ज्ञान योग थोडक्यात महत्व सांगा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे सविस्तर उत्तर द्या. [15]

- अ) अष्टांग योग सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) योगाचा ऐतिहासिक आढावा द्या.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P6371

[Total No. of Pages : 2

[5808]-126

First Year B.A.

HISTORY OF CIVILIZATION

Indian Civilization & Heritage - I

(CBCS 2019 Pattern) (General Paper - I) (Semester - I) (11251)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicates full marks.*

Q1) Answer the following questions in 100 words each. (any three) : **[15]**

- a) Write about inscription sources.
- b) Review the paleolithic culture.
- c) Explain the historical sources of Buddhism.
- d) Write about Mahajanpada's.
- e) State the importance of Indian Heritage.

Q2) Write short note on (any three) **[15]**

- a) Neolithic culture.
- b) Numismatic - sources of History.
- c) Scope of Indian civilization.
- d) Archeological sources.
- e) Women life in vedic period.

Q3) Answer the following question in 200 word each. (any two) **[20]**

- a) Describe the Geographical identity of India.
- b) Explain the literary sources of Indian civilization.
- c) Write the scope of Indian civilization.
- d) State the introduction to Indian Heritage.

Q4) Answer the following questions in 400 words each. (any one) **[20]**

- a) Write about methods of conservation of Historical Heritage.
- b) Discuss the meaning & Definition of Civilization and salient features.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P6371

[5808]-126

First Year B.A.

HISTORY OF CIVILIZATION

Indian Civilization & Heritage - I

(CBCS 2019 Pattern) (General Paper - I) (Semester - I) (11251)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) शिलालेख साधनाबद्दल लिहा.
- ब) पुरापाषाण संस्कृतीची माहिती द्या.
- क) बौद्ध धर्मीय इतिहासाची साधने स्पष्ट करा.
- ड) महाजनपदे विषयी माहिती लिहा.
- इ) भारतीय ऐतिहासिक वारसाचे महत्त्व सांगा.

प्र.2) टिपा लिहा. (कोणत्याही तीन) [15]

- अ) नवाश्मयुगीन संस्कृती
- ब) नाणी-इतिहासाचे साधन
- क) भारतीय संस्कृतीची व्याप्ती
- ड) पुरातत्वीय साधने
- इ) वैदिक काळातील स्त्री-जीवन

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) भारताचा भौगोलिक परिचय द्या.
- ब) प्राचीन भारतीय संस्कृतीची लिखित साधने स्पष्ट करा.
- क) भारतीय संस्कृतीची व्याप्ती लिहा.
- ड) भारतीय ऐतिहासिक वारसा व ओळख स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 400 शब्दात लिहा. (कोणतेही एक) [20]

- अ) भारतीय ऐतिहासिक वारसा संवर्धनाच्या पद्धती विषयी माहिती लिहा.
- ब) संस्कृती चा अर्थ, व्याख्या व वैशिष्ट्ये यांची चर्चा करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P6372

[5808]-127

First Year B.A.

HOME ECONOMICS

**G-1 : General and Household Economics
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - I) (11261)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Diagrams must be drawn wherever necessary.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 20 words each (any eight)

[16]

- a) Define Demand Schedule.
- b) Explain the concept Market Mechanism.
- c) What is Supply?
- d) Give the Law of Demand.
- e) What is Market Demand?
- f) Explain the Meaning of the Family Budget.
- g) What is Money?
- h) What is Public Budget?
- i) Explain the concept Deflation.
- j) Define Bank.

Q2) Answer the following questions in 50 words each (any four)

[16]

- a) Explain the scope of Home Economics.
- b) Explain the functions of money.
- c) Explain the Nature of Home Economics.
- d) Explain the individual Demand & Market Demand.
- e) Give the Sources of family income.
- f) What are the effects of Inflation?

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in 150 words each (any three) **[18]**

- a) Explain the law of supply with suitable example.
- b) Explain the types of family expenditure.
- c) Describe the types of price elasticity of demand.
- d) Explain the Problems of poverty.

Q4) Answer the following questions in 300 words each (any two) **[20]**

- a) Explain the functions of commercial banks.
- b) Explain the law of demand with suitable example.
- c) Explain the Different between family budget & public budget with suitable example.

Total No. of Questions : 4]

P6372

[5808]-127

First Year B.A.

HOME ECONOMICS

**G-1 : General and Household Economics
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - I) (11261)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
  - 2) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
  - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - 4) संदर्भासाठी इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दात लिहा (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) मागणी तक्त्याची व्याख्या द्या.
- ब) बाजारयंत्रणेची संकल्पना स्पष्ट करा.
- क) पुराठा म्हणजे काय?
- ड) मागणीचा नियम सांगा.
- इ) बाजार मागणी म्हणजे काय?
- फ) कौटुंबिक अंदाजपत्रकाचा अर्थ स्पष्ट करा.
- य) पैसा म्हणजे काय?
- र) सार्वजनिक अंदाजपत्रक म्हणजे काय?
- ल) भावघटीची संकल्पना स्पष्ट करा.
- व) बँकेची व्याख्या द्या.

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दात लिहा (कोणतेही चार)

[16]

- अ) गृहअर्थशास्त्राचे व्याप्ती स्पष्ट करा.
- ब) पैशाची कार्ये स्पष्ट करा.
- क) गृहअर्थशास्त्राचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ड) व्यक्तिगत मागणीचा आणि बाजरी मागणीचा तक्ता स्पष्ट करा.
- इ) कौटुंबिक उत्पन्नाचे मार्ग सांगा.
- फ) भाववाढीचे परिणाम कोणते?

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दात लिहा (कोणताही तीन)

[18]

- अ) पुराठाचा नियम सोदाहरण स्पष्ट करा.
- ब) कौटुंबिक खर्चाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- क) मागणीच्या किंमत लवचिकतेचे प्रकार स्पष्ट करा.
- ड) भारतातील दारिद्र्याची समस्या स्पष्ट लिहा.

प्र.4) खालील प्रश्नांचे उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दात लिहा (कोणताही दोन)

[20]

- अ) व्यापारी बँकांची कार्ये स्पष्ट करा.
- ब) पुरवठ्याचा नियम सोदाहरण स्पष्ट करा.
- क) कौटुंबिक अंदाजपत्रकाचा आणि सार्वजनिक अंदाजपत्रक यातील फरक स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4051

[Total No. of Pages : 2

[5808]-128

First Year B.A.

DEFENCE & STRATEGIC STUDIES

DS-101: Defence Organisation of India

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - I) (11271)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 100 words each (any Three): **[15]**

- a) State the functions of the Defence Committee of the cabinet.
- b) What is the role of Coast Guard?
- c) State the role of Indian Navy.
- d) What is the role of Chiefs of Staff Committee?
- e) Explain the role of Military Intelligence.

Q2) Answer the following questions in 300 words each (any one). **[15]**

- a) Explain with the help of chart the organization of Army Head Quarter?
- b) State the principles of Defence Organisation.

Q3) Answer the following questions in 200 words each (any two). **[20]**

- a) Trace the growth of Indian Airforce since 1947.
- b) Explain the principles of Military Administration.
- c) State the power of President in relation to the Indian Armed Forces.
- d) Explain the objectives and functions of RAW.

Q4) Write short notes (any four): **[20]**

- a) Border Security Force
- b) National Security Council
- c) Naval Command
- d) Joint Command
- e) Role of Assam Rifle
- f) Principles of Intelligence

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P4051

[5808]-128
First Year B.A.
DEFENCE & STRATEGIC STUDIES
DS-101: Defence Organisation of India
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - I) (11271)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्र.1)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा. (कोणतेही तीन) [15]
- अ) केंद्रीय मंत्रीमंडळाच्या संरक्षण समितीची कार्ये सांगा.
ब) तटरक्षक दल दलाची कामे कोणती?
क) भारतीय नौदलाची कामे सांगा.
ड) सेनाध्यक्ष समितीची कार्ये कोणती?
इ) मिलिटरी इंटेलिजन्सची कार्ये स्पष्ट करा.
- प्र.2)** खालील प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. (कोणताही एक) [15]
- अ) आराखड्याच्या साहाय्याने भूसेना प्रमुख कार्यालयाची संघटना स्पष्ट करा.
ब) संरक्षण संघटनेची तत्त्वे सांगा.
- प्र.3)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा. (कोणतेही दोन) [20]
- अ) 1947 पासूनच्या भारतीय हवाईसेनेच्या विकासाचा आढावा घ्या.
ब) लष्करी व्यवस्थापनेची तत्त्वे स्पष्ट करा.
क) भारतीय सशस्त्र सेनादलांसंबंधीचे राष्ट्रपतीचे अधिकार सांगा.
ड) रॉ ची उद्दिष्टे आणि कार्ये स्पष्ट करा.
- प्र.4)** थोडक्यात टीपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]
- अ) सीमा सुरक्षा दल
ब) राष्ट्रीय सुरक्षा समिती
क) नौसेना कमांड
ड) संयुक्त कमांड
इ) आसाम रायफलची कामे
फ) शत्रूविषयक ज्ञानाची तत्त्वे

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P6791

[Total No. of Pages : 4

[5808]-129
First Year B.A.
COMMERCE G - I
Organization of Commerce
(2019 Pattern) (Semester - I) (11291) (CBCS)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) A) Fill in the blanks by selecting proper words from the brackets. [7]

- i) Commerce Involves_____ of goods and services against money.
(Exchange, Sells, Purchases)
- ii) A fixed amount is deposited every month for a fixed period in _____ deposit account.
(Saving, Fixed, Recurring)
- iii) Export trade refers to _____ goods or services to other country or countries.
(Selling, Buying, Importing)
- iv) A wholesaler helps to _____ prices.
(Decrease, Increase, Stabilized)
- v) Retailer sells good to _____
(Customer, Manufacturer, Middleman)
- vi) The first department store start in _____
(1852, 1862, 1872)
- vii) _____ bank acts as a central bank of India.
(Central, Reserve, State)

P.T.O.

- B) State the following statement are true or false : [7]
- i) Whole sale trade deals with ultimate consumers.
  - ii) Cash discount is offered to the buyer for purchasing goods on large scale.
  - iii) Cash payment is most convenient mode of payment.
  - iv) Wholesaler charges less price than retailer.
  - v) Retailer price more than wholesaler prices.
  - vi) Consumer co-operative store sells the goods on credit basis.
  - vii) External trade is important for all the countries.

Q2) a) What services does wholesaler provided manufactures? [14]

OR

- b) Why does a wholesaler need warehousing facility? Explain the features of wholesaler.

Q3) a) State the advantages and disadvantages of the department store. [14]

OR

- b) Explain the process of establishment of small Industries.

Q4) Write short note on following (any two) : [14]

- a) Debit card
- b) Feature of retailer trade
- c) Importance of wholesaler
- d) Bank draft

Q5) a) Describe the scope of internal trade. [14]

OR

- b) Explain the features of partnership firm.

Total No. of Questions : 5]

P6791

[5808]-129
First Year B.A.
COMMERCE G - I
Organization of Commerce
(2019 Pattern) (Semester - I) (11291) (CBCS)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) अ) कंसातील योग्यशब्द निवडून रिक्त जागा भरा. [7]

- i) व्यापारामध्ये वस्तू आणि सेवांची ..... समाविष्ट असते.
(देवाणघेवाण, विक्री, खरेदी)
- ii) ठराविक रक्कम ठराविक कालावधीसाठी दरमहा ..... खात्यात जमा केली जाते.
(चालू खाते, सेव्हिंग खाते, आवर्ती खाते)
- iii) निर्यात व्यापार म्हणजे इतर देशांना वस्तू व सेवांची ..... करणे.
(विक्री, खरेदी, देवाणघेवाण)
- iv) घाऊक विक्रेता ..... मदत करतो.
(किंमत वाढविण्यासाठी, किंमत कमी करण्यासाठी, किंमत स्थिर ठेवण्यासाठी)
- v) किरकोळ विक्रेता ..... ला माल विकतो.
(ग्राहक, उत्पादक, मध्यस्थ)
- vi) प्रथम डिपार्टमेंट स्टोअर ..... मध्ये सुरू झाले.
(1852, 1862, 1872)
- vii) ..... बँक भारताची मध्यवर्ती बँक म्हणून कार्य करते.
(सेन्ट्रल बँक, रिझर्व बँक, स्टेट बँक)

- ब) खालील विधाने चूक की बरोबर आहे ते सांगा. [7]
- घाऊक व्यापार अंतिम ग्राहकाशी व्यवहार करतात.
  - मोठ्या प्रमाणात माल खरेदी करण्यासाठी खरेदी दारास रोख सवलत दिली जाते.
  - रोख भरणा सोयीसकर रोख रक्कम भरण्याचा मार्ग आहे.
  - घाऊक विक्रेता किरकोळ विक्रेत्यापेक्षा कमी किंमत होतो.
  - किरकोळ विक्रेत्याची किंमत घाऊक विक्रेत्याच्या किंमती पेक्षा जास्त असते.
  - ग्राहक सहकारी स्टोअर्स उधारीवर मालाची विक्री करते.
  - बाह्य व्यापार सर्व देशासाठी महत्वपूर्ण आहे.

प्र.2) अ) घाऊक विक्रेता उत्पादकांना कोणती सेवा पुरवितात ते सविस्तर स्पष्ट करा. [14]
किंवा

- ब) घाऊक विक्रेत्यांला वेअरहाउसिंग सुविधेची आवश्यकता का असते. ते सांगा व घाऊक व्यापाऱ्याची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

प्र.3) अ) भागीदारी संस्थेचे फायदे व तोटे लिहा. [14]
किंवा

- ब) लघु-उद्योगाच्या स्थापनेची प्रक्रिया स्पष्ट करा.

प्र.4) टीपा लिहा. [14]

- डेबिट कार्ड
- किरकोळ व्यापाराची वैशिष्ट्ये
- घाऊक व्यापाराचे महत्त्व
- Bank draft

प्र.5) अ) अंतर्गत व्यापाराची व्याप्ती स्पष्ट करा. [14]
किंवा

- ब) भागीदारी संस्थेची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4052

[Total No. of Pages : 4

[5808]-130

F.Y. B.A.

EDUCATION

Fundamentals of Education - I

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - I) (11301)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write the answers of the following questions in 50 words each (Any Three) :
[15]

- a) Write the educational thoughts of Swami Vivekanda.
- b) Explain the individual importance of education.
- c) Write the role of education in political development.
- d) Write the nature of 'Shantiniketan'.
- e) Write the educational objectives mentioned in Kothari Commission.

Q2) Write the answers of the following questions in 100 words each (Any Two) :
[20]

- a) Explain the nature of 'Vishwabharati'.
- b) Explain the core elements mentioned in National Education Policy (1986).
- c) What is Nonformal education? Explain the merits of NonFormal education.
- d) Explain the aims of Ancient Indian Education.

P.T.O.

Q3) Write the answers of any one question in 300 words : **[20]**

- a) Write the concept of education and explain the characteristics of education process.
- b) Explain the educational philosophy of Mahatma Jyotirao Phule in details.

Q4) Write short notes in 50 words each (Any Three) : **[15]**

- a) Role of education in National Integration development.
- b) Educational objectives by Knowledge commission (2005).
- c) Earn and Learn scheme.
- d) Characteristics of formal education.
- e) Concept of education.

Total No. of Questions: 4]

P4052

[5808]-130

F.Y. B.A.

EDUCATION

Fundamentals of Education - I

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - I) (11301)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :
- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
  - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) 50 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही 3) [15]

- अ) स्वामी विवेकानंदांचे शैक्षणिक विचार लिहा.
- ब) शिक्षणाचे वैयक्तिक महत्त्व स्पष्ट करा.
- क) राजकीय विकासातील शिक्षणाची भूमिका लिहा.
- ड) शांतिनिकेतनचे स्वरूप लिहा.
- इ) कोठारी आयोगाची शिक्षणविषयक उद्दिष्टे लिहा.

प्रश्न 2) 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही 2) [20]

- अ) विश्वभारतीचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ब) राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 1986 नुसार सांगितलेले गाभाघटक स्पष्ट करा.
- क) अनौपचारिक शिक्षण म्हणजे काय? अनौपचारिक शिक्षणाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- ड) प्राचीन भारतीय शिक्षणाची ध्येये स्पष्ट करा.

- प्रश्न 3)** 300 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही 1) [20]
- अ) शिक्षणाची संकल्पना सांगून शिक्षण प्रक्रीयेची वैशिष्ट्ये सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) महात्मा ज्योतिराव फुले यांचे शैक्षणिक तत्वज्ञान सविस्तर स्पष्ट करा.

- प्रश्न 4)** 50 शब्दांत टिपा लिहा. (कोणत्याही 3) [15]
- अ) राष्ट्रीय एकात्मता विकासातील शिक्षणाची भूमिका
- ब) ज्ञान आयोगाची शैक्षणिक उद्दिष्टे (2005)
- क) कमवा व शिका पद्धती
- ड) औपचारिक शिक्षणाची वैशिष्ट्ये
- इ) शिक्षणाची संकल्पना

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4053

[Total No. of Pages : 3

[5808]-131

F.Y. B.A. (Semester - I)

MATHEMATICS

FMG-I : Financial Mathematics -I

(2019 Pattern) (CBCS) (15113)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any Five of the following :

[10]

- a) Find sum of the polynomials $f(x) = x^3 + 2x + 3$ and $g(x) = x^2 - x + 1$.
- b) Solve the linear equation $\frac{x}{3} + 7 = \frac{x}{12} + 8$.
- c) Find x -intercept of the line $2x + 3y = 4$.
- d) Define continuity of the function $f(x)$ at $x = a$.
- e) If $y = x^2 + 6x + 7$, then find $\frac{dy}{dx}$.
- f) Compute the value of $\log_2 8$.
- g) Evaluate $\lim_{x \rightarrow 3} (x^2 - x - 1)$.

Q2) Attempt any Four of the following :

[20]

- a) Define limit of a function $f(x)$ as x tends to 'a'. List the formulae for limit of :
  - i) Sum
  - ii) Difference and
  - iii) Product of two functions

P.T.O.

Q4) Attempt any Two of the following :

[20]

- a) i) Prove that $\frac{d}{dx}[f(x).g(x)] = f(x) \cdot \left[\frac{d}{dx} g(x) \right] + \left[\frac{d}{dx} f(x) \right] g(x)$.
- ii) Differentiate the function $y = x^2 \cdot e^x$.
- b) For the function $f(x) = x^3 - 3x^2 - 45x + 2$,
- i) Find the critical values.
- ii) Test for concavity to determine relative minimum and maximum.
- iii) Check for point of inflection
- iv) Evaluate the function at critical values and point of inflection.
- c) Find the marginal and average functions for the following functions. Evaluate them at $Q = 3$ and $Q = 5$.
- i) $TR = -Q^2 + 96Q$
- ii) $TC = Q^2 + 3Q + 55$

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4054

[Total No. of Pages : 4

[5808]-132

F.Y. B.A

MATHEMATICAL STATISTICS

13271: Discrete Probability and Probability Distributions
(CBCS) (2019 Pattern) (Semester - I)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Use of Statistical tables and calculator is allowed.

Q1) Attempt each of the following :

A) In each of the following cases, choose the correct alternative : [1 each]

- a) A die is tossed twice and outcomes are noted then the total number of elements in the sample space is
i) 6	ii) 12
iii) 18	iv) 36
- b) Let A and B are independent events and $P(A|B) = 0.2$, then $P(A)$ is
i) 0.8	ii) 0.2
iii) 0.16	iv) 0.016
- c) The p.m.f, of a discrete random variable X is given by
x	-2	-1	0	1	2
P(X=x)	0.20	0.15	0.25	0.30	0.10
- then the value of distribution function at -1.2 $F_x(-1.2)$ is
i) 0.20	ii) 0.25
iii) 0.15	iv) 0.35
- d) Let $X \rightarrow B(n, p)$, $E(X) = 7$ and $\text{Var}(X) = 2.1$ then the value of n and p respectively is
i) 10 and 0.7	ii) 10 and 0.3
iii) 7 and 0.3	iv) 7 and 0.7

P.T.O.

- e) There are 15 boys and 10 girls in a class. What is probability that a committee consist of 3 boys and 2 girls?

i) $\frac{\binom{15}{3}\binom{10}{2}}{\binom{15}{5}}$

ii) $\frac{\binom{15}{3}\binom{10}{2}}{\binom{25}{5}}$

iii) $\frac{\binom{15}{3}\binom{10}{2}}{\binom{20}{5}}$

iv) $\frac{\binom{15}{3}\binom{10}{2}}{\binom{10}{5}}$

- B) In each of the following, state whether the given statement is true or false: **[1 each]**

- a) For a sure event 'A', $n(A) = n(\Omega)$ Notation : $n(A)$: Number of elements in event A, $n(\Omega)$ = Number of elements in sample space.

- b) Let $Y = \frac{X-5}{3}$, $V(Y) = 4$, then the value of $V(X)$ is 12.

- c) If X is a discrete random variable then $E(X^2) \geq [E(X)]^2$.

- d) Let $M_x(t)$ denote moment generating function of random variable X

then $\left[\frac{\partial}{\partial t} M_x(t) \right]_{t=0} = \mu'_1$.

- e) Let X is a degenerate random variable then variance of X is 0.

- Q2)** Attempt any **four** of the following : **[5 each]**

- a) Show that all raw moments of Bernoulli random variable are same.
- b) Let $X \rightarrow \text{Binomial}(2, p)$; $Y \rightarrow \text{Binomial}(4, p)$. If $P(X \geq 1) = \frac{5}{9}$. Find $P(Y \geq 1)$.
- c) Let A and B are the two events defined on a sample space Ω . With usual notations, Prove that: $P(A) = P(A|B).P(B) + P(A|B').P(B')$

- d) Show that
- i) $M_x(0) = 1$
  - ii) $M_{aX+b}(t) = e^{bt}M_x(at)$
- e) Define raw moments and central moments. Derive the relationship between third central moment in terms of raw moments.
- f) Define :
- i) Partition of the sample space
  - ii) Prior Probability
  - iii) Posterior probability

Q3) Attempt any **four** of the following : **[5 each]**

- a) Let $X \rightarrow B(n, p)$, Show that $E\left(\frac{X}{n} - p\right)^2 = -\text{cov}\left(\frac{X}{n}, \frac{n-X}{n}\right)$.
- b) For a Bernoulli random variable (X) with $\mu'_3 = 0.7$. What is variance of X?
- c) Let A and B be the two events defined on Ω ; $P(A), P(B) > 0$; Prove that
- i) $P(A | A') = 0$
  - ii) If $B \subset A$, then $P(A|B) = 1$
- d) Determine k such that the given function is p.m.f
- $$f(x) = k \frac{2^x}{x!} \quad x=0,1,2,3$$
- $$= 0 \quad o.w.$$
- e) For a discrete random variable X and constant k , prove that :
 $E(X - k)^2 = \text{Var}(X) + [E(X) - k]^2$.
- f) Define coefficients of skewness and kurtosis based on moments. Explain how are they interpreted.
- g) State Bayes theorem. Give one real life situation where Bayes theorem can be used.

Q4) Attempt any **two** of the following : **[10 each]**

a) i) A discrete random variable X has the following p.m.f **[5]**

$$P(X = x) = \frac{1}{5} \quad x = 1, 2, \dots, 5$$
$$= 0 \quad o.w.$$

Find expectation and variance of random variable X.

ii) Define degenerate random variable. Find expectation and variance of X. **[5]**

b) i) Let $X \rightarrow \text{Binomial}(n = 8, p = \frac{1}{4})$ Find **[5]**

I) $P(X = 4)$

II) $P(X < 3)$

ii) A group of 20 cricket players contain 8 Maharashtrians and remaining non Maharashtrians. An Indian team of 12 players is to be formed what is probability that four players in the team are Maharashtrians? **[5]**

c) i) An unbiased coin is tossed until the outcome head is obtained. Find the probability of obtaining the head on fourth trial. **[5]**

ii) If 3 digit number is formed out of the 4, 5, 6, 7, 8 without repeating any digit. Find probability that it is divisible by 5. **[5]**

d) Given the following distribution function of random variable X

X	-3	-2	-1	0	1	2	3
$F_X(x)$	0.05	0.15	0.38	0.57	0.72	0.88	1

Obtain :

i) p.m.f. of X **[3]**

ii) Expectation of X **[3]**

iii) Variance of X **[4]**

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P6373

[Total No. of Pages : 2

[5808]-133

F.Y.B.A.

OPTIONAL ENGLISH (General Paper-I)

**Prescribed Text : Initiations : Minor Literary Forms and Basics of
Phonology**

(CBCS 2019 Pattern) (Semester-I) (11331)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any one from (a) and one from (b) of the following in about 150 words each: **[14]**

- a)
  - i) Comment on the theme of 'A Lesson My Father Taught Me'.
  - ii) How does Abdul Kalam describe his childhood in 'A Lesson My Father Taught Me'?
- b)
  - i) What message does the title 'Toasted English' convey to you. Justify how it is a suitable title.
  - ii) Why does R.K. Narayan advocate 'Bharat brand of English'.

Q2) Attempt any one from (a) and one from (b) of the following in about 150 words each: **[14]**

- a)
  - i) Write a note on the absentmindedness and forgetfulness of Mr. Maxwell.
  - ii) Why does the author describe Mr. Maxwell as a 'workaholic'? Express your views.
- b)
  - i) How does 'The Open Window' showcase the theme of telling tall tales?
  - ii) Justify the title 'The Open Window' in your own words.

Q3) Attempt the following in about 150 words each (Any two): **[14]**

- a) Explain 'Sonnet 29' as a love poem.
- b) What message does the poem 'The World is Too Much with Us' Convey?
- c) Write a note on the imagery in the poem 'The Listeners'.
- d) Comment on the title of the poem 'No Men are Foreign'.

P.T.O.

Q4) Explain the following lines with reference to the context (Any two): **[14]**

- a) For thy sweet love remembered such wealth brings,
That then I scorn to change my state with kings.
- b) In every land is common life
That all can recognise and understand.
- c) “Is there anybody there?” said the Traveller,
Knocking on the moonlit door.
- d) So might I standing on this pleasant lea,
Have glimpses that would make me less forlorn.

Q5) a) Write short notes (any two) **[10]**

- i) Minimal pairs
- ii) The concept of phoneme
- iii) Phonetics
- iv) Phonology

b) Do as directed (any four): **[4]**

- i) Identify the number of phonemes in the following word:
Knife
- ii) Write a minimal pair for the following sounds:
/t/ and /d/
- iii) Identify the structure of the following word in terms of C and V:
Shine
- iv) Identify the vowel sound in the following word:
Tap
- v) Transcribe the following word according to British RP:
Black
- vi) Transcribe the following word according to British RP:
Rat

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4055

[5808] - 134

[Total No. of Pages : 2

F.Y. B.A.

MATHEMATICS

MG - I : Algebra (General - I)

(2019 Pattern) (Semester - I) (15111)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any FIVE of the following: **[10]**

- a) If $A = \{0, 2, 6, 8\}$ and $B = \{1, 3, 5, 7\}$, then compute $A \cup B$ and $A \cap B$.
- b) Let $f: \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}$ be bijective function defined by $f(x) = 5x - 2$. Find formula for f^{-1} .
- c) If $n \in \mathbb{N}$ and $a \in \mathbb{Z}$, then show that $a \equiv a \pmod{n}$.
- d) Prove that no integer x, y exists satisfying $x + y = 50$ and $(x, y) = 3$.
- e) If a/b and b/c , then show that a/c .
- f) Show that the number $z = i$ satisfy the equation $z^3 + z^2 + z + 1 = 0$.
- g) Find modulus of $z = 1 - 2i$.

Q2) Attempt any FOUR of the following: **[20]**

- a) Define the equivalence relation.
- b) If $f: \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}$ is defined by $f(x) = 2x + 5$, then show that f is one-one.
- c) If m/ab and $(a, m) = 1$, then prove that m/b .
- d) If $f: \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}$ and $g: \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}$ are defined by $f(x) = 3x - 2$ and $g(x) = x^2 - 4$, then compute $f \circ g$ and $g \circ f$.
- e) Find integers x, y such that $5x + 4y = 1$.
- f) Show that $n! > n^2$ for all $n \geq 3$.

P.T.O.

Q3) Attempt any FOUR of the following:

[20]

- a) State and prove Euler's theorem.
- b) Let $n > 1$ be fixed and a, b be any integers. If $a \equiv b \pmod{n}$, then prove that $a^k \equiv b^k \pmod{n}$, for any positive integer k .
- c) Construct the composition tables for addition and multiplication in $\mathbb{Z}_5$.
- d) Which elements of $\mathbb{Z}_6$ satisfy $x^2 = x$?
- e) Find $\sqrt{1 - \sqrt{3}i}$.
- f) If $|z_1 + z_2| = |z_1| + |z_2|$, then prove that $\arg(z_1) = \arg(z_2)$, for $z_1, z_2 \in \mathbb{C}$.

Q4) Attempt any TWO of the following:

[20]

- a) Find integers x and y such that $(196, 260) = 196x + 260y$.
- b) For any $n \in \mathbb{N}$, show that $\frac{1}{1^2} + \frac{1}{2^2} + \dots + \frac{1}{n^2} < 2 - \frac{1}{n}$.
- c) i) Show that $41 | 2^{20} - 1$. [5]
ii) Find the principal argument of $z = \frac{i}{-2 - 2i}$. [5]

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4056

[5808] - 135

[Total No. of Pages : 3

F.Y. B.A.

ST-13571: STATISTICAL PRE-REQUISITES

(Semester - I) (2019 CBCS Pattern)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right side indicate full marks.*
- 3) *Use of statistical table and calculator is allowed.*
- 4) *Symbols and abbreviations have usual meanings.*
- 5) *Graph paper will be provided on request.*

Q1) Attempt each of the following:

- a) Choose the correct alternative for the following: **[5×1=5]**
- i) The value of 30th percentile is equal to:
A) Third decile   B) Third quartile
C) Median   D) Sixth decile
  - ii) The National Income Unit was transferred from Ministry of Finance to the CSO in the year _____.
A) 1951   B) 1952
C) 1953   D) 1954
  - iii) Which of the following would usually require the smallest sample size because of its efficiency?
A) One stage cluster sampling
B) Simple random sampling
C) Two stage cluster sampling
D) Quota sampling
  - iv) Mean deviation is least when measured from:
A) Zero   B) Mean
C) Median   D) Mode

P.T.O.

- d) Write a short note on Histogram.
- e) Two groups of n_1 and n_2 observations have same arithmetic means and standard deviations σ_1 and σ_2 respectively. Obtain the formula for combined s.d. if two groups of observations taken together.
- f) The first 3 moments of a certain variable about the value '1' are 2, 25 and 80. Find the coefficient of skewness and interpret the result.

Q4) Attempt Any Two of the following:

[2×10=20]

- a) i) Show that 1
- ii) If A.M. and G.M. of two observations are 13 and 12 respectively then find the two observations.
- b) i) If mean of the following frequency distribution is 15.82. Find missing value of x .

X	10	12	13	17	x	25	18	30
Frequency	25	17	13	15	14	8	6	2

- ii) Show that Bowley's coefficient of skewness lies between -1 and $+1$.
- c) Calculate first four moments about the mean.

Marks	0-10	10-20	20-30	30-40	40-50	50-60	60-70
No. of Marks	8	12	20	30	15	10	5

- d) i) Write a short note on Skewness
- ii) Prove that central moments are invariant to the change of origin.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P4057

[5808]-136

F.Y.B.A.

LOGIC

G1 : Logic and Principles of Reasoning

Traditional Logic

(CBCS) (2019 Pattern) (Semester - I) (11361)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any Three of the following questions in 50 words.

[15]

- a) State applicability of logic.
- b) Define deductive logic with an example.
- c) Briefly explain argument and argument form.
- d) Define proposition explain its basic components.
- e) What is 'Mediate Inference'?

Q2) Write short notes on any Three of the following in 50 words.

[15]

- a) Induction
- b) Computer logic.
- c) Proposition and Sentence.
- d) Immediate inference.
- e) Conversion.

P.T.O.

Q3) Answer Two of the following questions in 200 words.

[20]

- a) Explain in detail the concept of 'Misology'.
- b) Explain fallacy of division and Many Questions.
- c) Convert and obvert the following: (any five)
  - i) Not a single chair is table.
  - ii) All farmers are hard workers.
  - iii) Some rivers are long.
  - iv) Not all watches show the exact time.
  - v) Not a single rose is lotus.
  - vi) All animals are kind
  - vii) Some flowers are not fragrant.

Q4) Answer any One of the following questions in 400 words.

[20]

- a) What is logic? Explain in detail the nature and scope of logic.
- b) What is 'Four fold scheme of Proposition' and draw the vein diagram of A.E.I.O. propositions.

Total No. of Questions : 4]

P4057

[5808]-136

F.Y.B.A.

LOGIC

G1 : Logic and Principles of Reasoning

Traditional Logic

(CBCS) (2019 Pattern) (Semester - I) (11361)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
  - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवतात.
  - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.
-

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दात लिहा.

[15]

- अ) तर्कशास्त्राचे उपयोजन सांगा.
- ब) निगमन तर्कशास्त्र उदाहरणासह स्पष्ट करा.
- क) युक्तिवाद आणि युक्तिवादाचा आकार थोडक्यात सांगा.
- ड) विधान म्हणजे काय सांगून त्याचे घटक स्पष्ट करा.
- इ) व्यवहित अनुमान म्हणजे काय.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन टीपा 50 शब्दात लिहा.

[15]

- अ) विगमन
- ब) संगणक तर्कशास्त्र
- क) विधान आणि वाक्य
- ड) अव्यवहित अनुमान
- इ) परिवर्तन

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तर 200 शब्दात लिहा.

[20]

- अ) 'तर्कद्वेष' ही संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) विभाजन व बहुप्रश्नाभास हे तर्कद्वेष विशद करा.
- क) खालीलपैकी कोणत्याही पाच विधानांचे परिवर्तन आणि प्रतिवर्तन करा.
- i) एकही खुर्ची टेबल नसते.
- ii) सर्व शेतकरी कष्टाळू असतात.
- iii) काही नद्या लांब असतात.
- iv) सर्व घड्याळे अचूक वेळ दाखवत नाहीत.
- v) एकही गुलाब कमळ नसते.
- vi) सर्व प्राणी दयाळू आहेत.
- vii) काही फुले सुगंधी नसतात.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दात लिहा.

[20]

- अ) तर्कशास्त्र म्हणजे काय? तर्कशास्त्राचे स्वरूप व व्याप्ती सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) विधान चतुष्टी म्हणजे काय? A.E.I.O. विधानांच्या व्हेन आकृती काढा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4058

[Total No. of Pages : 2

[5808]-137

F.Y. B.A.

SOCIOLOGY

G - 1 : Introduction to Sociology

(2019 Pattern) (Semester - I) (CBCS) (11371)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short notes (Any Three) [15]

- a) Xenophobia
- b) Social Network
- c) Definition of sociology
- d) Mix culture
- e) Hunting society

Q2) Answer the following questions in 50 words each: (Any Three) [15]

- a) Write the characteristics of class.
- b) Discuss the characteristics of social group.
- c) Explain the Importance of French revolution.
- d) What is Industrial society?
- e) Explain the career opportunities in sociology.

Q3) Answer the following questions in 200 words each:(Any Two) [20]

- a) State the dimensions of social exclusion.
- b) Explain the subject matter of sociology.
- c) Write the characteristics of society.
- d) Explain the concept of sociological Imagination.

Q4) Answer the following questions in 300 words (Any one). [20]

- a) What is culture? Describe the various types of culture.
- b) What is society? Explain the changing types of society.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P4058

[5808]-137

F.Y. B.A.

SOCIOLOGY

G - 1 : Introduction to Sociology
(2019 Pattern) (Semester - I) (CBCS) (11371)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही तीन) [15]

- अ) परकीय द्वेष
- ब) सामाजिक संजाल/जाळे
- क) समाजशास्त्राची व्याख्या
- ड) मिश्र संस्कृती
- इ) शिकार करणारा समाज

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांत लिहा (कोणतेही तीन) [15]

- अ) वर्गाची वैशिष्ट्ये लिहा.
- ब) सामाजिक समुहाच्या वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.
- क) फ्रेंच राज्यक्रांतीचे महत्व स्पष्ट करा.
- ड) औद्योगिक समाज म्हणजे काय?
- इ) समाजशास्त्रातील व्यावसायिक संधी स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) सामाजिक वंचितता/विभेदनाचे पैलू सांगा.
- ब) समाजशास्त्राचा अभ्यास विषय स्पष्ट करा.
- क) समाजाची वैशिष्ट्ये लिहा.
- ड) समाजशास्त्रीय कल्पनाशक्तीची संकल्पना स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दांत लिहा. (कोणताही एक) [20]

- अ) संस्कृती म्हणजे काय? संस्कृतीच्या विविध प्रकारांचे वर्णन करा.
- ब) समाज म्हणजे काय? समाजाचे बदलते प्रकार स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4059

[Total No. of Pages : 3

[5808]-138

F.Y.B.A.

STATISTICS

**ST-13871 : Descriptive Statistics - I
(2019 Pattern) (Semester - I) (CBCS)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Use of calculator and Statistical table is allowed.*
- 4) *Symbols and abbreviations have their usual meaning.*
- 5) *Graph paper will be provided on request.*

Q1) Attempt each of the following:

A) Choose the correct alternative:

[1 each]

- a) 'NSSO' stands for _____
  - i) National Service Scheme Office
  - ii) National Scheme Service Office
  - iii) National Statistical Service Office
  - iv) National Sample Survey Office
- b) Variance is a mean squared deviation about it
  - i) Mean
  - ii) Mode
  - iii) Median
  - iv) Zero
- c) Primary data means _____
  - i) Original data
  - ii) It may be result of survey
  - iii) It may be result of enquiry
  - iv) All the above
- d) Which one of the following is not a measure of central tendency?
  - i) Mean deviation
  - ii) Mean
  - iii) Median
  - iv) Mode
- e) Box plot helps to judge _____
  - i) Central value
  - ii) Spread
  - iii) Symmetry
  - iv) Correlation

P.T.O.

B) State whether the following statements are true or false. [1 each]

- a) A more than ogive curve is S-shaped
- b) Primary data are more accurate than secondary data.
- c) For any distribution $\beta_2 \geq 3$.
- d) We can compute a mean for any data set.
- e) First central moment is equal to mean.

Q2) Attempt any four of the following. [4 × 5 = 20]

- a) Construct box plot for the following data: 120, 200, 80, 110, 250, 100, and 50.
- b) Write a short note on stratified random sampling method.
- c) Calculate mode for the following data.

Daily salary	Below 400	Below 600	Below 800	Below 1000	Below 1200	Below 1400	Below 1600
Number of workers	0	4	14	33	45	49	50

- d) Write a note on NSSO rounds of survey.
- e) Explain the different methods of classification briefly.
- f) Given that $\bar{X} = 1, \mu_2 = 3, \mu_3 = 0, \mu_4 = 27$. Find the first four raw moments.

Q3) Attempt any four of the following. [4 × 5 = 20]

- a) With usual notation prove that, $\beta_2 \geq 1$.
- b) Find quartile deviation for the following data:

Age	10-12	12-14	14-16	16-18	18-20
Students	5	22	40	30	3

- c) Describe the utility and scope of statistics in industry.

- d) Write a short note on Kurtosis.
- e) Explain the terms Population, Sample, Sample Unit.
- f) What is measure of central tendency? What are the characteristics of good measure of central tendency?

Q4) Attempt any two of the following.

[2 × 10 = 20]

- a) Calculate Bowley's coefficient of skewness for the following information of daily wages of 100 workers.

Daily wages	Number of workers
10-20	16
20-30	20
30-40	35
40-50	24
50-60	05

- b) With usual notation, Prove that:

$$\beta_2 \geq \beta_1 + 1$$

- c) Compute the first four central moments for the following frequency distribution.

No. of jobs completed	0-10	10-20	20-30	30-40	40-50
No. of works	6	26	47	15	6

- d) i) Describe the importance of statistical methods in medical sciences. **[5]**
- ii) With usual notations show that for symmetrical distⁿ

$$\frac{\mu'_3}{\mu'_1} = 3\mu'_2 - 2\mu'_1{}^2 \quad . \quad \quad \quad \mathbf{[5]}$$

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4060

[5808]-139

[Total No. of Pages : 3

F.Y. B.A.

MATHEMATICS

**AMG-I: Applied Mathematics General - I (Calculus-I)
(2019 Pattern) (Semester-I) (15112)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any Five of the following:

[10]

- a) If $a, b \in \mathbb{R}$ and $a + b = 0$, then prove that $b = -a$.
- b) Define the monotone decreasing sequence of real numbers.
- c) Find the limit of the sequence $\left\{ \frac{6n}{2n+1} \right\}_{n=1}^{\infty}$
- d) Find the domain of the function $f(x) = \sqrt{x-2}$.
- e) Show that the function $f(x) = \cos x, x \in \mathbb{R}$ is even function.
- f) Find the infimum and supremum of the set $A = \left\{ 1 + \frac{1}{n} \mid n \in \mathbb{N} \right\}$.
- g) Show that the function $f(x) = \cos x - x$ has a root in the interval $[0, \pi]$.

Q2) Attempt any Four of the following:

[20]

- a) Let $K = \{s + t\sqrt{2} \mid s, t \in \mathbb{Q}\}$. If $0 \neq x \in K$, then show that $\frac{1}{x} \in K$.
- b) If $x > -1$, then show that $(1+x)^n \geq 1+nx$ for all $x \in \mathbb{R}$ and $x \in \mathbb{N}$.
- c) If the sequence $\{x_n\}_{n=1}^{\infty}$ is converges to l , then prove that the sequence $\{|x_n|\}_{n=1}^{\infty}$ is converges to $|l|$.

P.T.O.

- d) If $\lim_{x \rightarrow c} f(x) = l$ and $b \in \mathbb{R}$, then show that $\lim_{x \rightarrow c} (bf(x)) = bl$.
- e) Let $f : [a, b] \rightarrow \mathbb{R}$ be continuous function on $[a, b]$. If $k \in \mathbb{R}$ satisfy $f(a) < k < f(b)$, then show that there exists point $c \in (a, b)$ such that $f(c) = k$.
- f) Let $A \in \mathbb{R}$ and $f : A \rightarrow [1, \infty)$. If f is continuous at a point $c \in A$, then show that $\sqrt{f}$ is also continuous at point c .

Q3) Attempt any Four of the following.

[20]

- a) Find β if the function $f(x)$ is continuous at $x = 1$, where

$$f(x) = \begin{cases} 2x + \beta, & \text{if } x \in (-1, 1) \\ 4x + 2, & \text{if } x \in [1, 2) \end{cases}$$

- b) Determine set all $x \in \mathbb{R}$ that satisfy $|2x - 1| < 2$.

c) If $f(x) = \begin{cases} \frac{2x + |x|}{x}, & \text{if } x \neq 0; \\ 3, & \text{if } x = 0, \end{cases}$

then discuss the continuity of $f(x)$ at the point $x = 0$.

- d) Find $n_0 \in \mathbb{N}$ such that $\left| \frac{4n}{2n+1} - 2 \right| \leq 0.2, n \geq n_0$.

- e) Show that the sequence $\left\{ \frac{\cos n}{n^2} \right\}_{n=1}^{\infty}$ converges to 0.

- f) Show that the sequence $\left\{ (-1)^{n+1} \right\}_{n=1}^{\infty}$ is divergent.

Q4) Attempt any Two of the following:

[20]

- a) If the sequence $\{x_n\}_{n=1}^{\infty}$ and $\{y_n\}_{n=1}^{\infty}$ are convergent sequences of real numbers, then prove that the sequences $\{x_n + y_n\}_{n=1}^{\infty}$ and $\{x_n y_n\}_{n=1}^{\infty}$ are converges.

b) i) Evaluate $\lim_{x \rightarrow 2} \left(\frac{x^2 - 4}{3x - 6} \right)$. **[5]**

ii) Show that $\lim_{x \rightarrow \infty} x = \infty$. **[5]**

c) i) If $a, b \in \mathbb{R}$, then prove that $|a - b| \leq |a| + |b|$. **[5]**

ii) Show that sequence $\{x_n\}_{n=1}^{\infty}$, $x_n = 1 + \frac{1}{2} + \frac{1}{3} + \dots + \frac{1}{n}$ is increasing. **[5]**

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4061

[Total No. of Pages : 3

[5808]-140

F.Y.B.A.

APPLIED STATISTICS

**ST - 14171 : Descriptive Statistics - I
(2019 CBCS Pattern) (Semester - I)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Use of Scientific calculators and Statistical tables is allowed.*
- 4) *Symbols and abbreviations have their usual meaning.*
- 5) *Graph paper will be provided on request.*

Q1) A) Choose the correct alternative of the following.

[1 each]

- a) Statistics performs function such as....
  - i) Presentation of facts and figures
  - ii) Forecasting and planning
  - iii) Controlling and exploring
  - iv) All of the above
- b) Sample is
  - i) subset of population
  - ii) part of population
  - iii) 5% of population
  - iv) at least 50% of population
- c) Which limits are excluded in case of exclusive type of class interval?
  - i) Lower limit
  - ii) Upper limit
  - iii) Lower boundary
  - iv) Class mark
- d) Which one of the following is not a measure of central tendency?
  - i) Mean deviation
  - ii) Mean
  - iii) Median
  - iv) Mode
- e) Which of the following is an example of attribute characteristics?
  - i) Height
  - ii) Weight
  - iii) Wages
  - iv) Blood group

P.T.O.

- B) State whether the following statements are true or false. [1 each]
- Measure of the peakedness of a distribution curve is its skewness.
  - Mean is equal to first order moment about origin.
  - Consistent player has more variability in test score.
  - Mode is applicable for qualitative and quantitative data.
  - Sampling methods is useful to collect only primary data.

Q2) Attempt any four of the following. [4 × 5 = 20]

- a) Plot histogram for the following data and hence obtain the value of mode graphically.

Marks	0-20	20-40	40-60	60-80	80-100
No. of Students	5	20	40	25	10

- b) Define :
- Mode
  - 3rd Quartiles
  - Standard deviation
  - Coefficient of variation
  - Range
- c) Explain the concept of dispersion and state the characteristics of a good measure of dispersion.
- d) Define raw and central moments. State the relation between first four raw and central moments.
- e) Compute coefficient of variation (C.V.) for the following data weight (kg) of 10 Students : 40, 52, 47, 65, 68, 70, 45, 72, 50, 55.
- f) Define Geometric mean and Harmonic mean. State the relation between A.M., G.M. and H.M.

Q3) Attempt any four of the following.

[4 × 5 = 20]

- a) Write a note on Kurtosis.
- b) For a set of 90 observations the mean and standard deviation are 59 and 9 respectively. For the 40 observations selected from these 90 observations the mean and standard deviation are 54 and 6 respectively. Find the mean and standard deviation of the remaining set of observations.
- c) The first four raw moments of the distribution are 2, 20, 40 and 200 respectively. Comment upon the nature of kurtosis of the distribution using appropriate measure.
- d) Explain the concept of central tendency of a data and state one situation each where mean, mode and median are appropriate averages.
- e) State merits and demerits of variance.
- f) Explain simple random sampling with and without replacement as a sampling procedure.

Q4) Attempt any two of the following.

[2 × 10 = 20]

- a) Compute Karl Pearsons coefficient of skewness for the following data.

Class interval	0-10	10-20	20-30	30-40	40-50
Frequency	7	12	25	13	3

- b) Explain absolute and relative measure of dispersion.
- c)
  - i) State and prove minimal property of mean square deviation.
  - ii) Define Standard Deviation and show that $S.D. \geq M.D.$ about mean.
- d) Explain what is a random sample. Why random sample is preferable? Explain the various methods of achieving randomness.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4062

[Total No. of Pages : 2

[5808]-141

F.Y. B.A.

PHILOSOPHY

**G1 : Introduction to Philosophy
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - I) (11421)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any three of the following questions in 50 words each: **[15]**

- a) Explain the nature of the concept of Darshan.
- b) Explain the nature of the concept of 'Misosophy'.
- c) State the classification of Vedic and non-Vedic philosophy.
- d) State the nature of Caravaca's Dehatmavad.
- e) Explain the concept of Induction.

Q2) Write short notes on any three of the following in 50 words each: **[15]**

- a) Philosophy as a Game - Mary Warnock.
- b) The concept of 'Purusha' in Samkhya philosophy.
- c) Water theory - Thales.
- d) Nyayas definition of Pramana.
- e) Definition of art.

Q3) Answer any two of the following questions in 200 words each: **[20]**

- a) What is professional philosophy? Explain the role of professional philosopher.
- b) Explain the Mahavratas in Jain philosophy.
- c) Explain Descartes 'Mind-Body dualism'.

Q4) Answer any one the following questions in 400 words: **[20]**

- a) Explain the Four Noble Truths in Buddhist philosophy, elaborately discuss.
- b) Elaborately explain the doctrine of Purusharthas.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P4062

[5808]-141

F.Y. B.A.

PHILOSOPHY

G1 : Introduction to Philosophy

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - I) (11421)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
  - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - 3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दात लिहा. [15]

- अ) 'दर्शन' या संकल्पनेचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ब) 'तत्त्वचिंतनाशी शत्रुत्व' या संकल्पनेचे स्वरूप विशद करा.
- क) वैदिक व अवैदिक दर्शनाचे वर्गीकरण सांगा.
- ड) चार्वाकांच्या देहात्मवादाचे स्वरूप सांगा.
- इ) विगमन ही संकल्पना विशद करा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही तीनवर 50 शब्दात टिपा लिहा. [15]

- अ) 'तत्त्वज्ञान एक खेळ' - मेरी वॉरनॉक
- ब) सांख्य दर्शनातील 'पुरुष' संकल्पना
- क) जलत्व सिद्धांत - थेलीस
- ड) न्याय दर्शनाची प्रमाणाची व्याख्या
- इ) कलेची व्याख्या

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) व्यावसायिक तत्त्वज्ञान म्हणजे काय? व्यावसायिक तत्त्ववेत्त्याची भूमिका सांगा.
- ब) जैन दर्शनातील महाव्रते विशद करा.
- क) देकार्तचा मन-शरीर द्वैतवाद विशद करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) बौद्ध दर्शनातील चार आर्यसत्ये सांगा आणि सविस्तरपणे चर्चा करा.
- ब) पुरुषार्थ सिद्धांत सविस्तरपणे विशद करा.

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P4063

[5808]-142
First Year B.A.
SOCIAL WORK
Elements of Social Work
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - I) (11431)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any one question in 500 words: [14]

Write an essay on Savitribai Phule contribution towards education.

OR

Write an essay on Mahatma Gandhi and Social movements.

Q2) Answer any one question in 500 words: [14]

Describe The history of professional social work in India.

OR

Write an essay on Dr. Babasaheb Ambedkar and social movements.

Q3) Answer any one question in 500 words: [14]

Explain the contribution of Mahatma Jyotiba Phule for social welfare in India.

OR

Give the definition of social movement and explain Shahu Maharaj's direction for a social movement.

P.T.O.

Q4) Answer any one question in 500 words: [14]

Describe social and religious life in Maharashtra before independence.

OR

Explain the Philosophy and scope of professional social work in India.

Q5) Write short notes on (Any two): [14]

- a) Constructive thoughts.
- b) Social work theory.
- c) Factors affecting social movement.
- d) Concept of social change.

Total No. of Questions : 5]

P4063

[5808]-142
First Year B.A.
SOCIAL WORK
Elements of Social Work
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - I) (11431)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
  - 2) उजवीकडील कंसातील अंक गुण दर्शवितात.
  - 3) संदर्भासाठी इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.
-

प्र.1) खालीलपैकी एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा. **[14]**

निबंध लिहा, सावित्रीबाई फुले यांचे शिक्षणासाठीचे योगदान.

किंवा

निबंध लिहा, महात्मा गांधी आणि सामाजिक चळवळ.

प्र.2) खालीलपैकी एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा. **[14]**

भारतातील व्यवसायिक समाज कार्याच्या इतिहासाचे वर्णन करा.

किंवा

निबंध लिहा, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर आणि सामाजिक चळवळ.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा. **[14]**

भारतीय समाज कल्याणमध्ये महात्मा ज्योतिबा फुले यांचे योगदान स्पष्ट करा.

किंवा

सामाजिक चळवळीची व्याख्या करून राजांनी सामाजिक चळवळींना केलेले मार्गदर्शन स्पष्ट करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा. [14]

स्वातंत्र्यापूर्वी महाराष्ट्रातील सामाजिक आणि धार्मिक जीवनाचे वर्णन करा.

किंवा

भारतातील व्यवसायिक समाजकार्याचे तत्वज्ञान आणि व्याप्ती स्पष्ट करा.

प्र.5) खालीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहा. [14]

- अ) संरचनात्मक विचार
- ब) समाजकार्य सिद्धांत
- क) सामाजिक चळवळी वर परिणाम करणारे घटक
- ड) सामाजिक बदल संकल्पना

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4064

[Total No. of Pages : 4

[5808]-143

F.Y.B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

GI : Introduction to Public Administration - I

(2019 CBCS Pattern) (Semester - I) (11441)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 20 words each (any eight):

[16]

- a) State the meaning of public Administration.
- b) Who is the Father of discipline of public Administration.
- c) State the two feature of Behavioural Approach.
- d) What is the Fourth branch of Government in united states.
- e) State the meaning of organization.
- f) State the two bases of organization.
- g) What is a Hierarchy?
- h) What is the span of control?
- i) State the type of Line Unit.
- j) What is the Department?

P.T.O.

Q2) Answer the following questions in 50 words each (any four). **[16]**

- a) Explain the nature of public Administration.
- b) State the similarities between public administration and private administration.
- c) Explain the merits of the principle of Hierarchy.
- d) State the function of the staff unit.
- e) Explain the co-ordination process.
- f) State the feature of Department.

Q3) Answer the following questions in 100 words each (any three). **[18]**

- a) Explain the POSDCORB approach.
- b) Explain the historical approach.
- c) State the type of staff unit.
- d) Explain the type of Department.

Q4) Answer the following questions in 200 words each (any two) **[20]**

- a) Explain the scope of public Administration.
- b) Explain the behavioral approach of public administration.
- c) State the functions of the chief Executive officer.

Total No. of Questions : 4]

P4064

[5808]-143

F.Y.B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

**GI : Introduction to Public Administration - I
(2019 CBCS Pattern) (Semester - I) (11441)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दात लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) लोकप्रशासनाचा अर्थ सांगा.
- ब) सुव्यवस्थित लोकप्रशासनाचे जनक कोण?
- क) वर्तनवादी दृष्टिकोनाची दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
- ड) अमेरिकन शासन व्यवस्थेची चौथी शाखा कोणती?
- इ) संघटनेचा अर्थ सांगा.
- फ) संघटनेचे दोन आधार सांगा.
- य) अधिकारपद परंपरा म्हणजे काय?
- र) नियंत्रण कक्षा म्हणजे काय?
- ल) लाईन घटकाचे प्रकार सांगा.
- व) खाते म्हणजे काय?

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दात लिहा. (कोणतेही चार)

[16]

- अ) लोकप्रशासनाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ब) लोकप्रशासन आणि खाजगी प्रशासन यातील साम्य सांगा.
- क) अधिकारपद परंपरा तत्वाचे गुण सांगा.
- ड) स्टाफ घटकांची कार्ये सांगा.
- इ) समन्वयाची प्रक्रिया स्पष्ट करा.
- फ) खात्याची वैशिष्ट्ये सांगा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) POSDCORB दृष्टिकोन स्पष्ट करा.
- ब) ऐतिहासिक दृष्टिकोन स्पष्ट करा.
- क) स्टाफ घटकाचे प्रकार सांगा.
- ड) खात्याचे प्रकार स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) लोकप्रशासनाची व्याप्ती स्पष्ट करा.
- ब) लोकप्रशासनाचा वर्तनवादी दृष्टिकोन स्पष्ट करा.
- क) मुख्य कार्याधिकाऱ्याची कार्ये सांगा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4065

[5808]-144

[Total No. of Pages : 2

First Year B.A. (Restructuring)
FOUNDATION COURSE ('A' Component)
(2019 Pattern) (Semester - I) (11501)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write the answer of any one of the following questions in 300 words (Any One): **[15]**

- a) Discuss the concept of Globalization and explain the merits and demerits of it.

OR

- b) Explain the information about the non-Brahmin Movement.

Q2) Write the answer of any one of the following questions in 300 words (Any One): **[15]**

- a) Explain the major types of Indian economy.

OR

- b) Explain research concept and state its types.

Q3) Write the answers of any two of the following questions in 200 words (Any two): **[20]**

- a) Explain the importance of Liberalisation.
- b) Explain the function of 'Prarthana Samaj'.
- c) Explain the classification of Science.
- d) Describe the educational work of Rajarshi Shahu Maharaj.

Q4) Write the following short notes in 100 words each (Any Four): **[20]**

- a) Democracy.
- b) Humanism.
- c) Kalaram Temple Satyagraha.
- d) Work of Kisan Faguji Bansode.
- e) The quality of the researcher.
- f) Faminist Movement.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P4065

[5808]-144

**First Year B.A. (Restructuring)
FOUNDATION COURSE ('A' Component)
(2019 Pattern) (Semester - I) (11501)
(मराठी रूपांतर)**

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

-
- प्र.1)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 300 शब्दांत उत्तर लिहा. [15]
अ) जागतिकीकरण संकल्पना सांगून गुण-दोष यावर सविस्तर चर्चा करा.
किंवा
ब) ब्राम्हणेत्तर चळवळी बाबत माहिती स्पष्ट करा.
- प्र.2)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 300 शब्दांत उत्तर लिहा. [15]
अ) भारतीय अर्थव्यवस्थेचे प्रमुख प्रकार स्पष्ट करा.
किंवा
ब) संशोधन संकल्पना स्पष्ट करून आणि त्याचे प्रकार सांगा.
- प्र.3)** खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [20]
अ) उदारीकरणाचे महत्त्व सांगा.
ब) प्रार्थना समाजाचे कार्य स्पष्ट करा.
क) विज्ञानाचे वर्गीकरण स्पष्ट करा.
ड) राजर्षी शाहू महाराज यांचे शैक्षणिक कार्य सांगा.
- प्र.4)** टिपा लिहा. (100 शब्दांत) (कोणतेही चार) [20]
अ) लोकशाही
ब) मानवतावाद
क) काळाराम मंदिर सत्याग्रह
ड) किसन फागुजी बनसोडे यांचे कार्य
इ) संशोधकाची गुणवत्ता
फ) स्त्रीवादी चळवळ

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P6374

[Total No. of Pages : 4

[5808]-150

F.Y. B.A. (Vocational Stream)

FUNCTIONAL ENGLISH - I

**An Introduction to English Language and Writing Skills in English
(2019 Pattern) (Theory) (Semester - I) (Paper - I) (11851)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any TWO of the following in about 100 words. **[14]**

- a) Discuss how language as a system of systems.
- b) Describe the speech mechanism with the help of a diagram of organs of speech.
- c) Explain how listening and reading are receptive skills and speaking and writing are productive skills.

Q2) Write short notes on any TWO of the following. **[14]**

- a) Semantics and Pragmatics as levels of linguistic analysis.
- b) Features of non verbal communication.
- c) Phonology as a study of sound system of a particular language.

Q3) a) Fill in the blanks as per the instruction given. (Any SEVEN) **[7]**

- i) She is _____ student. (use a appropriate adjective)
- ii) John is a good boy _____. helps his father. (use appropriate pronoun)
- iii) The students were _____ the journal last week. (Use appropriate tense form of 'complete')

P.T.O.

- iv) I shall be there at 4 pm _____ Friday. (Use appropriate preposition)
  - v) The Rotary club _____ distributing study kits to the kids. (Use appropriate form of 'be')
  - vi) Do you know _____ happened in the morning? (Use appropriate relative pronoun)
  - vii) He drives _____. (use appropriate adverb)
  - viii) I lived in _____ Himalayas last year. (Use appropriate article)
- b) Do as directed. (Any SEVEN) [7]
- i) One of my friends have gone to the shop. (Correct the sentence)
  - ii) They are leaving for Kolkata tomorrow. (Add a question Tag)
  - iii) The Principal inaugurated the function. (Turn into passive)
  - iv) A story is being told by the grandmother. (Turn into active)
  - v) Neither Ram nor Govind have the textbook. (Correct the sentence)
  - vi) _____ I come in? (Use appropriate auxiliary)
  - vii) My mother (has visited/visited) Germany last year. (Use correct alternative)
  - viii) I am understanding French. (Correct the sentence)

- Q4** a) Attempt the following. (Any TWO) [7]
- i) Explain the term 'synonymy' with examples.
  - ii) What is the meaning of 'lexical set'? Give a lexical set of ten words related to 'college'.
  - iii) Discuss how the ability to use English effectively involves awareness of collocation. Give examples.

- b) Read the following entries from the Oxford Advanced Learner's Dictionary and answer the questions given below. (any seven) [7]

in-cip-ient /ɪnˈsɪpiənt/ *adj.* [usually before noun] (*formal*) just beginning: *signs of incipient unrest*

in-cise /ɪnˈsaɪz/ *verb* [VN] ~ sth (in/on/onto sth) (*formal*) to cut words, designs, etc. into a surface—compare ENGRAVE

in-ci-sion /ɪnˈsɪʒn/ *noun* [C, U] a sharp cut made in sth, particularly during a medical operation; the act of making a cut in sth: *Make a small incision below the ribs.*

in-ci-sive /ɪnˈsaɪsɪv/ *adj.* (*approving*) **1** showing clear thought and good understanding of what is important, and the ability to express this: *incisive comments/criticism/analysis* ◊ *an incisive mind* **2** showing sb's ability to take decisions and act forcefully: *an incisive performance*
▶ **in-ci-sive-ly** *adv.* **in-ci-sive-ness** *noun* [U]

in-ci-sor /ɪnˈsaɪzə(r)/ *noun* one of the eight sharp teeth at the front of the mouth that are used for biting—compare CANINE, MOLAR

in-cite /ɪnˈsaɪt/ *verb* ~ sb (to sth) | ~ sth to encourage sb to do sth violent, illegal or unpleasant, especially by making them angry or excited: [VN] *to incite crime/racial hatred/violence* ◊ *They were accused of inciting the crowd to violence.* ◊ [VN to inf] *He incited the workforce to come out on strike.*

in-cite-ment /ɪnˈsaɪtmənt/ *noun* [U, C] ~ (to sth) the act of encouraging sb to do sth violent, illegal or unpleasant: *incitement to racial hatred*

in-civil-ity /ɪnˈsɪvɪləti/ *noun* [U, C] (*pl.* -ies) (*formal*) rude behaviour; rude remarks—see also UNCOVIL

incl. (*BrE* also *inc.*) *abbr.* **1** (in advertisements) including; included: *transport not incl.* ◊ *£29.53 inc. tax* **2** INCLUSIVE: *Open 1 April to 31 October incl.*

in-clem-ent /ɪnˈklemənt/ *adj.* (*formal*) (of the weather) not pleasant; cold, wet, etc. [OPP] CLEMENT ▶ **in-clem-ency** /-ənsi/ *noun* [U]

in-clin-a-tion /ɪnˈklɪnəʃn/ *noun* **1** [U, C] ~ (to do sth) | ~ (towards/for sth) a feeling that makes you want to do sth: *He did not show the slightest inclination to leave.* ◊ *My natural inclination is to find a compromise.* ◊ *She lacked any inclination for housework.* ◊ *He was a loner by nature and by inclination.* ◊ *She had neither the time nor the inclination to help them.* ◊ *You must follow your own inclinations when choosing a career.* **2** [C] ~ to do sth a tendency to do sth: *There is an inclination to treat geography as a less important subject.* **3** [C usually sing, U] (*technical*) a degree of sloping: *an inclination of 45°* ◊ *the angle of inclination* **4** [C] a small downward movement, usually of the head

Questions :

- i) Give two meanings of 'inclusion'.
- ii) Turn 'incite' into noun.
- iii) Give verb form of the word 'incision'.
- iv) What is the grammatical category of the word 'incisive'.
- v) Use the word 'inclination' in your own sentence.
- vi) Transcribe the word 'inclement' phonemically according to British English.
- vii) What is the short form of 'including' or 'included'?
- viii) Pick out an adjective from the word entries given.

- Q5) a)** Read the following passage carefully and answer the questions given below. (Any SEVEN) [7]

Andaman and' Nicobar Islands are a union territory of India, consisting of two Island groups in the Bay of Bengal. The Andaman groups include 204 Islands and islets extending over an area of 83000 square km., while the Nicobar are group of 12 inhabited and 7 uninhabited Islands. Port Blair is the territorial capital. The Andaman Islands are a succession of dome shaped forest covered hill ranges running parallel to each other from north to south. Flat land is sacred and confine to a few valleys. The Islands are formed of tertiary sandstone, limestone and shale and are highly dissected. Their surface is covered with dense forest and large nangrove swamps occur in the northern part, North Andaman. Perennial rivers are very few and adequate water supply is continuing problem. Exports from the territory include timber, especially Andaman redwood, gurjan for plywood and softwood, coconuts and copra.

Questions:

- i) What is the passage about? [1]
  - ii) Where are the Andaman and Nicobar islands located? [1]
  - iii) How many islands are there in the Andaman? [1]
  - iv) Which is the capital of the Andaman Islands? [1]
  - v) What are the islands made of? [1]
  - vi) What is continuing problem on the islands? [1]
  - vii) Which items are exported from the islands? [1]
  - viii) Suggest a suitable title to the passage. [1]
- b) Write a piece of conversation of about fourteen lines according to the situation given. (Any ONE) - [7]
- i) You are meeting your friend after a long time in a supermarket.
  - ii) A group of boys and girls are discussing about welcome function to be organised in your department.

x x x

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P6851

[5808] - 154

[Total No. of Pages : 2

F.Y.B.A. (Vocational Stream)
TRAVEL AND TOURISM MANAGEMENT
Fundamentals of Tourism (Tourism Business)
(2019 Pattern) (Semester -I) (Paper - I) (11861)

Time: 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagrams and sketches whenever necessary.*
- 4) *Use of map stencil is allowed.*

Q1) Answer any eight (Around 20 words each)

[16]

- a) Tourism business.
- b) Mass tourism.
- c) Religious tourism.
- d) Industrial revolution
- e) Excursionist.
- f) Perishability.
- g) Tourism services.
- h) Concept of tourism industry.
- i) define recreation.
- j) Name the forms of tourism.

Q2) Write short notes on any three (Around 50 words each).

[18]

- a) International tourism.
- b) MTDC.
- c) Travel during the period of romans.
- d) Role of transport in tourism.

P.T.O.

Q3) Answer any two (Around 100 words each).

[16]

- a) Tourism post-independence.
- b) Historical tourism in India.
- c) Role of railway in tourism.

Q4) Answer in detail any one (Around 500 words each).

[20]

- a) Departments of tourism.
- b) Multinational regulations affecting tourism.

